

Smijeh mračne strane ličnosti - odnos mračne tetrade i stilova humora kod žena

---

Raič, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:092279>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-13**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**SMIJEH MRAČNE STRANE LIČNOSTI – ODNOS MRAČE TETRADE I
STILOVA HUMORA KOD ŽENA**

Diplomski rad

Kristina Raič

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Butković

Zagreb, 2024.

IZJAVA

Pod punom moralnom dogovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradio/la samostalno ta da u njemu nema kopiranih, prepisanih ili pruzetih dijelova teksta tuđih radova koji nisu propisano označeni kao citati s navedenim izvorom iz kojeg su preneseni.

U Zagrebu, 26. kolovoza 2024.

Kristina Raič

Sadržaj

Uvod.....	1
<i>Humor kao fenomen</i>	1
<i>Teorije humora</i>	2
<i>Istraživanje humora i koncept stilova humora</i>	4
<i>Mračna tetrada ličnosti</i>	8
<i>Odnos mračne tetrade i humora</i>	11
Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	12
Metodologija	13
<i>Sudionici</i>	13
<i>Postupak</i>	15
Analiza podataka i rezultati.....	16
Rasprava.....	20
Nedostaci, implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja	27
Zaključak.....	29
Literatura	30

Smijeh mračne strane ličnosti – odnos mračne tetrade i stilova humora kod žena

Laughter of the dark side of personality - the relationship between the dark tetrad and humor styles in women

Sažetak

Kao jedinstvena ljudska karakteristika, humor uvelike oblikuje intrapersonalni i interpersonalni život pojedinca. Cilj ovog rada bio je ispitati odnos mračne tetrade ličnosti i različitih stilova humora kod žena. Provedeno je internetsko istraživanje na uzorku od 320 studentica u dobi od 19 do 33 godine. Korištene su hrvatske verzije Kratke skale mračne tetrade i Upitnika stilova humora. Pronađeno je da žene s većim samoprocjenama na skali makijavelizma češće koriste samopoboljšavajući i agresivni stil humora. Narcizam je bio pozitivno povezan s oba adaptivna stila (afilijativni i samopoboljšavajući humor) i s agresivnim stilom humora. Nadalje, psihopatija je bila pozitivno povezana sa samopoboljšavajućim stilom humora i oba neadaptivna stila (agresivni i samoporažavajući humor). Sadizam je pozitivno povezan sa samopoboljšavajućim i oba neadaptivna stila humora. Provedbom regresijskih analiza objašnjeno je 7.0% afilijativnog stila humora, 8.2% samopoboljšavajućeg, 16.4% agresivnog te 5.6% samoporažavajućeg humora. Narcizam je najbolji prediktor afilijativnog stila humora, sadizam agresivnog, a psihopatija samoporažavajućeg stila humora.

KLJUČNE RIJEČI: humor, mračna tetrada, adaptivni i neadaptivni stilovi humora

Abstract

As a unique human characteristic, humor greatly shapes individual's intrapersonal and interpersonal life. The aim of this paper was to examine the relationship between dark tetrad of personality and different humor styles in women. The online study was conducted on a sample of 320 female students aged 19 to 33 years. The questionnaires used were Croatian translations of Short Dark Tetrad and Humor Styles Questionnaire. It was found that women with self-reported machiavellism often use self-enhancing and aggressive humor style. Narcissism was positively correlated with both adaptive humor styles (affiliative and self-enhancing humor) and aggressive humor. Furthermore, psychopathy was positively correlated with self-enhancing humor style and both maladaptive humor styles (aggressive and self-defeating humor). Sadism was positively correlated with self-enhancing and both maladaptive humor styles. Regression analysis explained a total of 7.0% of the variance of affiliative humor style, 8.2% of the variance of self-enhancing, 16.4% of aggressive and 5.6% of self-defeating humor. The best predictor of affiliative humor style was narcissism, sadism was the best predictor of aggressive humor and the best predictor of self-defeating humor was psychopathy.

KEY WORDS: humor, dark tetrad of personality, adaptive and maladaptive humor styles

Uvod

Humor kao fenomen

Smisao za humor jedinstvena je ljudska karakteristika koja kao imanentno i sveprisutno svojstvo pojedinca oblikuje njegov život. Zajedno sa smijehom predstavlja univerzalni aspekt ljudskog iskustva koje pronalazimo u svim kulturama (Apte, 1985; Lefcourt, 2001). Naziv *humor* potječe od Galena, koji je preuzeo Hipokratovo tumačenje o tzv. *životnim tekućinama*, koje raspodijeljene u različitim omjerima u organizmima, determiniraju tjelesnu građu, fizičke osobitosti pojedinca te njegova psihička svojstva, poput temperamenta i raspoloženja (Stelmack i Stalikas, 1991).

Gotovo da ne postoje aspekti čovjekova života koji nisu prožeti humorom, što se očituje u različitim svakodnevnim situacijama i aktivnostima, bilo da je riječ od socijalnim interakcijama, seksualnosti, partnerskim odnosima, poslovnom okruženju ili politici. Manifestira se na različite načine i pojavljuje u različitim formatima, od knjiga, filmova, pjesama, članaka na portalima ili u novinama, uličnih grafita pa sve do svakodnevnih razgovora i interakcija. Regan i Berscheid (1997) pokazali su da prilikom navođenja poželjnih karakteristika potencijalnih partnera, ispitanici redovito smisao za humor pozicioniraju visoko na listi preferencija. Također, utvrđeno je da je smisao za humor povezan s povećanim radnim učinkom, zadovoljstvom na poslu, kohezijom radnih grupa i zdravljem, kao i nižim razinama izgaranja na poslu, stresa i napuštanja posla (Mesmer-Magnur i sur., 2012). Dakle, univerzalnost humora definitivno je jedan od razloga njegova čestog pojavljivanja u istraživačkom kontekstu. Također, manifestira se u najranijoj dobi. Smijeh je, uz plač jedna od prvih vokalizacija koja se kod novorođenčadi pojavljuje već u dobi od četiri mjeseca, kada dojenčad na svoju okolinu počinje odgovarati smijehom (Mustapić, 2023). Takav obrazac ponašanja pojavljuje se i kod djece koja su rođena gluha i slijepa, što upućuje na urođenost navedenih karakteristika kod ljudi (Provine, 2000).

Međutim, postoje značajne kulturalne razlike u percepciji i korištenju humora te u ulozi koju humor zauzima u društvu. Ono što je smiješno članovima jedne, ne mora biti smiješno pripadnicima druge kulture, jer se može oslanjati na neke specifične društvene norme ili povijesne događaje. Naime, istraživanja pokazuju kako kulture istočnih civilizacija nemaju izrazito pozitivan stav prema humoru kao pripadnici zapadnjačkih kultura (Jiang i sur., 2019; Yue, 2011). To posljedično dovodi do manjeg korištenja humora kao strategije komunikacije u istočnjačkim kulturama u usporedbi s pripadnicima zapadnjačke civilizacije (Jiang i sur., 2019). Pojedince zapadnjačkih civilizacija, koji se percipiraju humorističnima,

po principu halo-efekta percipira se privlačnijima, inteligentnijima, sposobnijima (Greengross i Miller, 2011), ali i dobro prilagođenima, ekstravertiranijima te ljubaznijima, što proizlazi iz shvaćanja humora kao bitne determinante psihološkog zdravlja pojedinca (Martin i Ford, 2018). S druge strane, pripadnici istočnjačkih zajednica prema humoru zadržavaju ambivalentan stav. Poznati su po mirnoći, staloženosti i ozbiljnosti koje njeguju u svrhu održavanja ispravnog društvenog reda i hijerarhije. Stoga, i danas prevladava mišljenje kako se humor smije upotrebljavati samo u određeno vrijeme, s određenim ljudima i u odabranim situacijama (Yue, 2011). Nadalje, različite kulture imaju različite društvene norme i tabu teme, što može utjecati na to što se smatra smiješnim. Međutim, globalizacija je dovela do veće razmjene stilova humora i tradicija. Različite TV emisije, filmovi i ostali sadržaji na online platformama omogućavaju ukrštavanje različitih shvaćanja humora, iako su prilagodbe često nužne kako bi humor bio pristupačan i razumljiv različitim kulturama.

Teorije humora

Povijest teorijskog proučavanja humora obilježena je mnogobrojnim modelima kojima se pokušalo definirati i opisati navedeni fenomen. Još u doba Antike Platon započinje analizu efekata smijanja, a njegov učenik Aristotel pokreće diskusiju na temu socijalnih implikacija smijanja (Polimeni i Reiss, 2006). Budući da ova rasprava seže u daleku prošlost, a pitanje humora zauzima važno mjesto u mnogim društvenim disciplinama, Monro (1988) predlaže klasifikaciju prema kojoj se razlikuju tri osnovne kategorije teorija humora – *teorije superiornosti*, *teorije olakšanja* i *teorije inkongruentnosti*. Navedeni teorijski pravci pokušavaju dati odgovor na glavna pitanja vezana za humor, a to su: *Zašto se smijemo?* te *Odakle proizlazi humor, odnosno koje mu je podrijetlo?*

Teorija superiornosti, jedna od najstarijih teorija, humor operacionalizira kao alat kojim se ostvaruje vlastita želja za uspostavljanjem nadmoći nad drugima. Osnovna premisa teorije proizlazi iz fenomena socijalne usporedbe (Ferguson i Ford, 2008; Wills, 1981), a nalaže da su humor i smijeh izrazi superiornosti koji odražavaju prirodu odnosa među pojedincima i grupama te služe jačanju samopoštovanja. U skladu s tim, Gruner (1978) navodi kako superiorni humor pomaže u izbjegavanju agresivnih oblika ponašanja. Prema njemu humor je tek jedan od oblika igre u kojem, kao i u svakom drugom postoje pobjednici i gubitnici pa je uživanje u njemu ekvivalentno pobjedi u nekoj borbi. Njegovo viđenje humora determinirano je, također evolucionističkim gledištem prema kojemu su sklonost kompetitivnosti i nadmetanju bitne odrednice ljudi koje omogućavaju preživljavanje vrste

(Martin, 2007). Dakle, smijeh potječe iz trijumfa nakon teške fizičke borbe, najčešće između muškaraca, tijekom koje se akumulira mnogo emocionalne i fizičke energije pa, kada borba završi, pobjednik mora odagnati višak napetosti, a to čini kroz smijeh koji ima fiziološku funkciju brzog uspostavljanja homeostaze, kao i psihološku funkciju signaliziranja pobjede nad neprijateljem (Gruner, 1978). Istraživanja kojima su se pokušali pronaći dokazi koji bi potkrijepili ovu teoriju, nisu urodila plodom. Štoviše, nalazi sugeriraju kako je uspješna isključivo kod predviđanja humora temeljenog na podcjenjivanju poput etničkog, rasnog, političkog ili rodnog humora (Ruch, 2008).

Teorije olakšanja ili *otpuštanja* svoju osnovu pronalaze u zapisima engleskog filozofa i sociologa Herberta Spencera, koji humor povezuje s emocionalnim olakšanjem, odnosno oslobađanjem potisnutih emocija (Mustapić, 2023). U tom smislu, smijeh je izravna posljedica negativnih afekata koji se vremenom nakupljaju u pojedincu, a upravo je humor sredstvo njihova oslobađanja. Stoga, ove teorije humor opisuju u kontekstu modela rasterećenja od napetosti, pri čemu je interes prvenstveno usmjeren na strukture i psihološke procese koji dovode do istoga (Mustapić, 2023). U skladu sa Spencerovim gledištem, Freud (1928; prema Mustapić, 2023) humor definira kao obrambeni mehanizam pri čemu on služi za oslobađanje viška živčane energije, kao stanovito sredstvo katarze, odnosno čišćenja od maliciozne psihičke energije. U danom trenutku omogućuje percipiranje zabavnih i inkongruentnih aspekata situacije što posljedično mijenja pojedinčevu perspektivu i blokira doživljavanje neugodnih čuvstava (Martin, 2007). U tom procesu ego, posredstvom racionalnog superega, generira humor ne dopuštajući traumatizaciju eksternalnim čimbenicima, već iste doživljava kao prigodu za postizanje užitka (Freud, 1928; prema Mustapić, 2023). Stoga, zadovoljstvo humorom proizlazi iz oslobođene energije koja bi inače bila povezana s bolnim doživljajima, a koja tada postaje redundantna (Martin, 2007).

Teorija inkongruentnosti, odnosno *nesklada* je klasična teorija humora koja je dobila najviše empirijske potpore te je ostala prihvaćena kao najprikladnija u objašnjenju humora. Primarno stavlja u odnos svojstva šaljivih podražaja i načine procesiranja istih (Ruch, 2008). Primjerice, jedna od glavnih zadaća ove teorije je objasniti kako dva potpuno različita koncepta ili ideje bivaju spojeni u istu sintagmu kako bi tvorile šaljivi sadržaj. Stoga, teorija nalaže kako humor i smijeh proizlaze iz percepcije nesklada. Osnova humora počiva u intelektualnoj aktivnosti i naglasak se stavlja na njegove kognitivne procese, iako se ne isključuje motivacija za superiornošću i olakšanjem (Mustapić, 2023). S obzirom na to da čovjek po svojoj prirodi teži psihološkoj želji za dosljednosti unutarnjih okvira i vanjskog svijeta, humor se prvenstveno javlja kao reakcija proizašla iz diskrepancije

opaženog događaja i očekivane norme. Upravo je zato, u okvirima ovog stajališta, humor kognitivno utemeljen jer ovisi o pojedinačnoj sposobnosti percipiranja nesklada među događajima, ljudima ili simbolima, ali i produkciji takvih sadržaja (Lynch, 2006). Stoga, važno je istaknuti kako različiti ljudi imaju različita shvaćanja i kriterije normalnog poretka te iskustvo nesklada, koje se jednoj osobi čini duhovitim, drugoj ne treba biti. Reagiranje na inkongruentnost je, ponajprije individualno determinirano, čime se može objasniti raznolikost humora s obzirom na različite aspekte, poput kulture, vjerskih uvjerenja, geografskog položaja i dr. (Straus, 2014). Iako mnogi teoretičari smatraju kako je teoriju inkongruentnosti potrebno redefinirati i nadograditi, njezina osnovna ideja, da objekt iz kojeg humor proizlazi mora biti rezultat nesklada, je široko prihvaćena u području različitih društvenih disciplina.

Istraživanje humora i koncept stilova humora

Empirijsko i sustavno izučavanje humora potaknuto je interesom prema njegovim svakodnevnim funkcijama poput uloge u različitim socijalnim interakcijama, mentalnom i tjelesnom zdravlju te suočavanju sa stresom (Martin i sur., 2003). Od 70-ih godina 20. stoljeća nastali su različiti mjerni instrumenti čija je svrha bila bolje shvaćanje etiologije i determinanti humora. Svebak (1974) konstruirao jednu od prvih mjera smisla za humor (engl. *Sense of Humor Questionnaire*), koja sadržava tri dimenzije humora proizašle iz njegove teorije – osjetljivost na meta-poruke, osobno povezivanje i emocionalnu permisivnost. Kasnije su nastali i drugi instrumenti poput Skale za procjenu humora kao strategije nošenja sa stresom (engl. *The Coping Humor Scale*, Martin i Lefcourt, 1983) namijenjena ispitivanju korištenja humora u stresnim situacijama, zatim Višedimenzionalna skala smisla za humor (engl. *Multidimensional Sense of Humor Scale*, Thorson i Powell, 1993) te Skala za procjenu orijentacije humora (engl. *The Humor Orientation Scale*, Booth-Butterfield i Booth-Butterfield, 1991). Ipak, rezultati ranih studija humora ukazuju na nekonzistentnost nalaza i slabu povezanost navedenih konstrukata (Martin i sur., 2003).

Na tom tragu, Rod A. Martin, kao jedan od najangažiranijih autora na području psihologije humora, zajedno sa svojim suradnicima razvija *Upitnik stilova humora* (engl. *Humor Styles Questionnaire*, Martin i sur., 2003). Cilj ove mjere je razlikovanje funkcija zbog kojih ljudi svakodnevno upotrebljavaju humor, posebno u kontekstu socijalnih interakcija i nošenja sa stresom (Martin, 2007). Temelji se na hipotezi o postojanju dvaju dimenzija humora. Prva se odnosi na to koristi li se humor u svrhu isticanja sebe ili isticanja drugih. Uporaba humora u svrhu isticanja sebe uključuje percepciju humora kao načina

nošenja sa stresnim situacijama (Martin, 2007), kao obrambenog mehanizma (Freud, 1928; prema Mustapić, 2023) ili kao mehanizma ohrabrivanja (Mathews, 2016). Budući da je fokus na korištenju humora u svrhu samozaštite, na ovo se gleda kao na intrapsihičku funkciju humora. Suprotno tome, uporaba humora u funkciji isticanja drugih dio je njegove interpersonalne funkcije. Uključuje poticanje osjećaja blagostanja kod drugih, smanjivanje sukoba, jačanje veza između pojedinaca i povećanje međusobne privlačnosti (Martin i sur., 2003). Druga dimenzija humora odnosi se na razlikovanje humora prema valenciji. S jedne strane je humor koji je dobronamjeren, tolerantan i bezazlen, dok je s druge onaj koji je potencijalno štetan, kako za sebe tako i za druge.

S obzirom na odnos navedenih dimenzija humor se može koristiti u svrhu: a) osnaživanja odnosa s drugima, b) osnaživanja sebe, c) omalovažavanja drugih i d) omalovažavanja sebe. Dakle, postoje četiri temeljna stila humora: afilijativni, samopoboljšavajući, agresivni i samoporažavajući. Prva dva smatraju se zdravim ili adaptivnim stilovima, dok se posljednja dva smatraju nezdravim, neadaptivnim ili maladaptivnim, kako za pojedinca tako i za njegovu okolinu (Jovanović, 2011; Martin i sur., 2003).

Pojedinci koji postižu visoke rezultate na dimenziji *afilijativnog stila* humora pokazuju sklonost ka pričanju smiješnih priča i viceva te spontanoj duhovitosti u svrhu uveseljavanja drugih, poboljšavanja međuljudskih odnosa te smanjivanja interpersonalne napetosti (Lefcourt, 2001). Taj stil humora usmjeren je na jačanje socijalnih veza i stvaranje pozitivne atmosfere među ljudima i grupama ljudi. Ključne karakteristike afilijativnog stila humora su: pozitivnost, socijalna povezanost, redukcija stresa te poticanje empatije i podrške. Koristan je u mnogim situacijama, posebice u društvenim i radnim okruženjima, jer može pomoći u izgradnji timskog duha, poboljšanju komunikacije i stvaranju pozitivne radne atmosfere.

Samopoboljšavajući stil humora podrazumijeva postojanje sklonosti ka održavanju vedrog i duhovitog pogleda na život, čak i u situacijama kada pojedinac nije s drugima. Odnosi se na jačanje vlastitog emocionalnog stanja i psihološke dobrobiti (Mustapić, 2023). U tom kontekstu, samopoboljšavajući bi se humor mogao opisati kao mehanizam osnaživanja sebe na razborit i konstruktivan način koji omogućava adaptivno suočavanje i reguliranje stresa te uspostavljanje emocionalnog balansa u kojem pojedinac mijenja perspektivu sagledavanja problematičnog događaja, nastojeći zadržati pozitivan stav čak i u zahtjevnim okolnostima. Potiče jačanje samopouzdanja, sposobnosti nošenja s teškim okolnostima, smanjenje stresa i anksioznosti. Također, utječe na održavanje pozitivnog

pogleda na život, jačanje emocionalne otpornosti te uključuje visoku razinu samosvijesti. Samopoboljšavajući humor može biti vrlo koristan za mentalno zdravlje i psihološku dobrobit pojedinca, jer omogućava razvijanje pozitivnog stava prema sebi i svom životu, smanjujući stres i povećavajući zadovoljstvo (Mustapić, 2023). Razlika u odnosu na afilijativni stil je ta što je u osnovi samopoboljšavajućeg stila humora veći naglasak na vlastito psihičko stanje nego na kvalitetu interpersonalnih odnosa.

Agresivni stil humora se koristi sa svrhom kritiziranja i degradiranja drugih, a uključuje različite forme manipulacije, zadirivanja, omalovažavanja i ismijavanja, poput rasističkih, seksističkih i diskriminatorno konotiranih šala (Martin, 2007). Manifestira se kroz sarkazam, cinizam, izrugivanje i ostale negativne šale na tuđi račun. Iako ne mora nužno izazvati štetu drugima, agresivni humor može biti štetan i negativno utjecati na međuljudske odnose jer pojedinci koji ga koriste često povrijede osjećaje drugih, skloni su provokacijama i izazivanju konfliktinijih situacija, budući da te osobe ne mare za posljedice vlastitog ponašanja (Martin i sur., 2003). Neke od ključnih karakteristika ovog stila humora su: ponižavajući i uvredljivi komentari, omalovažavanje i izrugivanje u svrhu uspostavljanja dominacije i osjećaja superiornosti nad drugima. Također, karakteriziran je manjkom empatije prema drugima, zbog čega su odnosi ljudi koji ga koriste obilježeni konfliktima, netrepeljivostima i negativnom atmosferom. Iako ga mnogi mogu doživjeti zabavnim, takav stil humora može ozbiljno narušiti odnose i stvoriti neprijateljsko okruženje, a njegovo dugoročno korištenje može dovesti do gubitka povjerenja i poštovanja među ljudima.

Samoporažavajući stil humora temelji se na neumjerenom zbijanju šala na vlastiti račun i ismijavanja sebe do te mjere da se osoba može osjećati poniženo i nelagodno, a sve s ciljem uspostavljanja i facilitacije odnosa, postizanja socijalnog odobravanja te dobivanja željene pažnje i odobravanja drugih (Martin, 2007). Ovaj stil humora može biti štetan jer, iako može izazvati smijeh kod drugih, često odražava unutrašnju nesigurnost i negativnu percepciju sebe. Također, može se smatrati svojevrsnim obrambenim negiranjem, čiji je cilj potiskivanje negativnih emocija ili izbjegavanje rješavanja problema na proaktivan i konstruktivan način (Martin i sur., 2003). Njegove ključne karakteristike su samosabotiranje te negativno privlačenje pažnje koje otkriva duboku nesigurnost i potrebu za validacijom. Osobe koje koriste ovaj stil humora često odbijaju komplimente kroz šalu, umanjujući vlastitu vrijednost, dostignuća i kvalitete. Iako to privremeno može umanjiti stres i anksioznost, dugoročno može povećati sklonost doživljavanju negativnih emocija. Samoporažavajući humor može biti privlačan jer često izaziva smijeh i može izgledati kao spontan način povezivanja s drugima. Međutim, važno je prepoznati kada ovaj stil humora

postaje štetan i raditi na razvijanju zdravijeg načina samoprezentacije i izražavanja smisla za humor. Poticanje pozitivnog samopouzdanja i samoprihvatanja može pomoći u smanjenju upotrebe ovog stila humora (Martin i sur., 2003). Afilijativni humor sličan je samoporažavajućem utoliko što oba stila imaju za cilj poboljšati odnose s drugima, međutim, za razliku od samoporažavajućeg, afilijativni humor nema autodestruktivnu komponentu.

Nalazi velikog broja istraživanja ukazuju kako rod igra važnu ulogu u korištenju pojedinih stilova humora. Martin i sur. (2003) izvještavaju o rezultatu prema kojem muškarci postižu veće vrijednosti na sve četiri dimenzije nego žene. Salavera i suradnici (2020) u svom istraživanju provedenom na španjolskom uzorku pokazuju kako žene, u prosjeku, češće pribjegavaju upotrebi adaptivnih stilova humora u odnosu na muškarce. S druge strane, muškarci su, u odnosu na žene skloniji korištenju agresivnog i samoporažavajućeg stila humora. Studija sugerira da su ove razlike potencijalno povezane s društvenim i kulturnim očekivanjima i ulogama koje se pripisuju muškarcima i ženama, kao i s razlikama u emocionalnoj inteligenciji i načinima suočavanja sa stresom. Chan i suradnici (2009) u svom istraživanju na azijskom uzorku, također pokazuju kako žene u svakodnevnim situacijama češće koriste afilijativni humor, dok se pokazalo kako muškarci značajno učestalije koriste agresivni stil humora. Nalazi koji sugeriraju kako su muškarci, u odnosu na žene skloniji upotrebi neadaptivnih stilova humora su visoko replicirani (Groch, 1974; Martin, 2007; Terry i Ertel, 1974). Ipak, u nekim istraživanjima nisu pronađene razlike u korištenju stilova humora s obzirom na rodne razlike. Primjerice, Chen i Martin (2007) ne utvrđuju rodne razlike u stilovima humora na uzorku kineskih studenata. Taj su nalaz obrazložili kulturalnim razlikama. Kako je već ranije navedeno, istočnjačke kulture njeguju ambivalentan stav prema humoru.

Budući da je humor, fenomenološki i empirijski gledano, važna komponenta socijalnog funkcioniranja pojedinca, nije ni čudno što je često istraživani kao samostalni fenomen, ali i u odnosu s nekim drugim konstantama. Jedna od tih karakteristika je struktura ličnosti pojedinca. U nekolicini istraživanja sustavno je prikazana povezanost određenih crta ličnosti pojedinca i korištenih stilova humora (Filipović, 2022; Martin i sur., 2012; Veselka i sur., 2010). Upravo iz tog razloga se kontinuirano pojavljuje potreba za dodatnim istraživanjem tog odnosa i utvrđivanjem nekih drugih korelata.

Mračna tetrada ličnosti

Kada se razmatra pojam mračne strane ličnosti u obzir se uzimaju dvije konceptualizacije koje imaju bogatu empirijsku podlogu, a to su mračna tetrada (Buckels i sur., 2013) i Hoganova konceptualizacija koja se bazira na 11 crta ličnosti koje se temelje na poremećajima ličnosti II osi DSM-IV (Hogan i Hogan, 1997). Hoganov upitnik pokazao se korisnim u procesima selekcije zaposlenika (Furnham i sur., 2012), dok je mračna tetrada noviji koncept u istraživanju ličnosti koji predstavlja ekstenziju modela mračne trijade koju su u psihologiju uveli Paulhus i Williams (2002) nakon provođenja meta-analize rezultata istraživanja koja su se bavila socijalno-averzivnim ponašanjem ljudi. Dakle, mračna tetrada obuhvaća četiri socijalno-averzivne crte ličnosti: narcizam, makijavelizam, psihopatiju i sadizam.

Makijavelizam je multidimenzionalna crta ličnosti, koja podrazumijva hladan afekt u interpersonalnim odnosima, različita makijavelistička ponašanja poput manipulacije i eksploatacije drugih, makijavelističku kogniciju koja je cinična, negativna, konzervativna i visoko pragmatična te izraženu usmjerenost prema makijavelističkim željama kao što su status, novac i moć (Rauthmann i Will, 2011). Svoje podrijetlo i temeljne karakteristike makijavelizam vuče iz filozofije Niccola Machiavellija, političkog savjetnika obitelji Medici, koji je u svojim djelima *Vladar* (tal. *Il Principe*) i *Diskurs* (tal. *Discorsi*) ljude opisao kao nepouzdan, egoističan i zlonamjerno (Fehr i sur., 2013). Pojedinci s izraženom crtom makijavelizma smatraju kako je interpersonalna manipulacija nužna za postizanje vlastitih ciljeva, a svaki cilj opravdava sredstvo. Pretpostavlja se da bi centralna karakteristika ove crte mogao biti *hladni sindrom* (engl. *cold-heartedness*) koji se očituje kroz hladnoću i racionalnost u socijalnim situacijama te odvojenost od afektivnosti (Pilch i Górnik-Durose, 2016). Evolucijske teorije sugeriraju da je makijavelizam mogao biti adaptivan u određenim kontekstima ljudske povijesti u složenim društvenim strukturama, kada je bilo teško doći do resursa i višeg statusa, što bi moglo objasniti održavanje te socijalno-averzivne crte ličnosti (Berg i sur., 2015). Makijavelisti imaju vrlo razvijene sposobnosti za manipuliranje i varanje te su spremni s relativnom lakoćom prilagoditi svoje ponašanje u bilo kojem smjeru, ako procjene kako bi to moglo biti korisno za ostvarivanje nekog oblika osobne dobiti, bez obzira na to postoje li negativne posljedice po druge (Bedell i sur., 2006).

Podrijetlo riječi *narcizam* dolazi iz grčke mitologije koja opisuje mladića Narcisa, koji je u literaturi ostao primjer patološkog samoljublja i negativnih posljedica kao rezultata istoga. Radi se o tipu ličnosti određenom facetama poput grandioznosti, dominantnosti i

osjećaja povlaštenosti u odnosu na druge temeljenim na nerealnoj percepciji sebe (Paulhus i Williams, 2002). U kontekstu kliničke prakse, izraz narcizam koristi Sigmund Freud u svrhu opisivanja niza fenomena karakteriziranih strahom od gubitka samopoštovanja i ljubavi drugih te obrambeni mehanizam u čijoj se podlozi nalaze poricanje, megalomanija i idealiziranje sebe (Žigmundić, 2018). Kao facetu mračne tetrade, subklički narcizam opisali su Raskin i Hall (1979) kada su proveli istraživanje na velikom uzorku studenata kako bi pokušali izvesti subkličku verziju narcističkog poremećaja ličnosti. U svome istraživanju Raskin i Hall (1979) su utvrdili četiri faktora u podlozi narcizma: a) *grandioznost*, koja se očituje kroz pretjeran osjećaj vlastite veličine i ljepote; b) *osjećaj povlaštenosti* kojeg karakterizira osjećaj prava na automatsko dobivanje povlastica od drugih ljudi i u odnosu na druge; c) *dominacija*, koja se ogleda u osjećaju prava na davanje naredbi drugim ljudima i upravljaju njima te d) *superiornost* koja se manifestira kroz osjećaj znatne nadmoći. Narcisoidne osobe kontinuirano traže vanjsko odobravanje i divljenje drugih, dok su s druge strane, neosjetljive na potrebe okoline u kojoj se nalaze i druge smatraju inferiornima (Paulhus i Williams, 2002). Razlikuju se dvije vrste narcizma – grandiozni i ranjivi. *Grandiozni narcizam* podrazumijeva potrebu za pokazivanjem i pažnjom, dok *ranjivi narcizam* obuhvaća krhku sliku o sebi koja ovisi o eksternalnoj povratnoj informaciji (Miller i sur., 2010). Ova dva tipa narcizma manifestiraju se na isti način, ali u podlozi je drugačija motivacija. Evolucijska osnova narcizma nalazi se u potrebi za privlačenjem partnera i osiguravanju resursa za preživljavanje (Paulhus i Williams, 2002).

Psihopatiju karakteriziraju emocionalni deficiti, antisocijalna ponašanja, manjak kontrole i impulzivnost, šarm, visoka sklonost manipulativnosti te smanjen osjećaj straha (Fix i Fix, 2015). Ova „najmračnija“ crta mračne tetrade ličnosti kompleksan je konstrukt najčešće definiran četirima faktorima: a) *interpersonalni* (karakteriziran površinskim šarmom, grandioznom samoevaluacijom, manipulativnošću i obmanjivanjem); b) *afektivni* (karakteriziran površnim doživljavanjem emocija, izostankom kajanja, krivnje te distanciranje od odgovornosti i bezobzirnosti prema drugima); c) *faktor vezan uz životni stil* (obuhvaća impulzivni i parazitski stil življenja, traženje uzbuđenja, nemogućnost stvaranja dugoročnih ciljeva i neodgovornost) i d) *antisocijalne tendencije* (uključuje lošu kontrolu ponašanja, rani razvoj problema u ponašanju i sklonost kriminalnim radnjama) (Hare i Neumann, 2008). Iz navedena četiri faktora se ekstrahiraju dva faktora prvog reda koji se u literaturi najčešće označavaju kao F1 i F2, a na temelju njih je nastao dvofaktorski model subkličke psihopatije (Hare i Neumann, 2008). Taj model dobio je najviše empirijske

potpore, a prema istome postoje *primarna* (instrumentalna) i *sekundarna* (reaktivna) psihopatija. Primarnu karakterizira interpersonalna hladnoća i nedostatak empatije, dok je sekundarna određena socijalnom manipulativnošću, hostilnošću i impulzivnošću (Hare i Neumann, 2008). U sklopu trijarhičnog modela psihopatije (Drislane i sur., 2014) definirane su tri osnove karakteristike koje determiniraju subkličku psihopatiju kao crtu ličnosti, a to su: *odvažnost*, *dezinhibicija* i *podlost*. Pojedinci s izraženom crtom subkličke psihopatije su neugodni u socijalnim interakcijama i zanemaruju društvene norme i vrijednosti, zbog čega je povećan rizik od pojave instrumentalne i reaktivne agresije (Noser i sur., 2014). Istraživanja sugeriraju da se neurobiološka osnova razvoja psihopatskih struktura ličnosti nalazi u deficitima dijelova mozga povezanih s procesiranjem afektivnog stanja straha – područje amigdale, hipokampusa i ventromedijalnog prefrontalnog korteksa (Torres-Marin i sur., 2022).

Sadizam je posljednja crta mračne tetrade ličnosti koju karakterizira sklonost ponižavanju drugih radi uspostave socijalne dominacije i osobnog užitaka (Chabrol i sur., 2009; Hasanbegović, 2023; Pfattheicher i Schindler, 2015). U posljednjim desetljećima su zaživjela istraživanja na temu sadističkih tendencija te je svakodnevni sadizam u model mračne tetrade uvršten naknadno, a konceptualizirali su ga Buckels i Paulhus (2014; engl. *Comprehensive Assessment of Sadistic Tendencies - CAST*) tako da mjeri tri komponente svakodnevnog sadizma: a) *direktni verbalni sadizam*; b) *direktni fizički sadizam* te c) *posredni sadizam*. Posredni sadizam se odnosi na uživanje u promatranju drugih kako pate, što znači da sadisti ne moraju nužno sami nanositi patnju ili bol drugima, kako bi osjetili zadovoljstvo (Međugorac, 2018). Isto kao prethodne tri crte ličnosti i ova je socijalno-averzivna te služi dostizanju vlastitih ciljeva, čak i po cijenu nanošenja boli drugima (Book i sur., 2015). Neki istraživači teoretiziraju kako je upravo sadizam evolucijska ostavština, a u prošlosti je ljudskim predcima služio povećanju reproduktivne učinkovitosti, budući da je nanošenje boli drugima donosilo moć u društvu (Paulhus i Dutton, 2016).

Zaključno, jedna od zajedničkih značajki crta mračne tetrade je bešćutnost ili niska empatija (Paulhus, 2014). Narcizam, psihopatija i makijavelizam imaju genetsku komponentu te ih se povezuje s teškim djetinjstvom i smanjenim resursima u toj životnoj dobi (Petrides i sur., 2011), a sadizam, za kojeg istraživači još uvijek nisu sigurni sadrži li neke nasljedne faktore ili je samo rezultat utjecaja negativnih okolinskih čimbenika poput zlostavljanja, negativno je povezan s roditeljskom brigom i zaštitom u djetinjstvu (O'Meara i sur., 2011). Također, najnovije studije su pokazale zanimljive rodne razlike povezane s ovom strukturom ličnosti. Naime, muškarci u prosjeku postižu veće rezultate od žena na

svim skalama, osim na makijavelizmu (Neumann i sur., 2022). Paulhus i sur. (2021) otkrili su isti trend rodnih razlika na sve četiri ljestvice, posebice na sadizmu. Istim istraživanjem dobiveno je da su dvije mračne osobine – psihopatija i sadizam bili značajni prediktori samoprocijenjene agresije kod oba roda.

Odnos mračne tetrade i humora

Kako je već ranije navedeno humor je esencijalna komponenta mentalne dobrobiti, budući da se prelijeva na mnoge aspekte socijalnog života pojedinca i determinira njegovo funkcioniranje (Mustapić, 2023). Ranija istraživanja sugeriraju da je humor adaptivna osobina koja poboljšava pojedinčevo fizičko i psihičko zdravlje (Lefcourt, 2001), bez obzira u kojem se pojavnom obliku, odnosno stilu koristi. Stoga, bilo je bitno istražiti njegov odnos s četirima konstalacijama ličnosti koje snažno utječu na međuljudske odnose.

Na tom tragu su Veselka i sur. (2010) istraživali odnose između varijabli mračne trijade i stilova humora. Izvijestili su kako su psihopatija i makijavelizam u značajnoj povezanosti s dvama neadaptivnim stilovima humora – agresivnim i samoporažavajućim, dok je narcizam u pozitivnoj korelaciji s afilijativnim stilom humora. Povezanost između narcizma i samopoboljšavajućeg humora bila je nedosljedna. Rezultati istraživanja Martina i sur. (2012) ukazuju na nepostojanje povezanosti između narcizma i samopoboljšavajućeg humora, što je u skladu s dokazima prethodnih istraživanja. Naime, narcisoidnost je, kao osobina, često povezivana sa samopoštovanjem, optimizmom i emocionalnim blagostanjem, međutim samopoimanje osoba s istaknutom crtom narcizma je poprilično nestabilno tijekom vremena, zbog njegove ovisnosti o povratnim informacijama iz okoline (Zuckerman i O'Loughlin, 2009). Konkretno, pokazalo se da navedene pozitivne manifestacije narcizma nestaju u uvjetima prijetnje egom (Stucke i Sporer, 2002). Takva nestabilnost i ranjivost samopoimanja pred stresom nije u skladu sa samopoboljšavajućim humorom, koji uključuje sposobnost distanciranja od izvora stresa održavanjem pozitivne perspektive te moguće objašnjava nedostatak korelacije između navedenih varijabli.

Međutim, Filipović (2022) na hrvatskom, rodno mješovitom, uzorku studenata provodi istraživanje na istu temu te rezultati ukazuju na pozitivnu povezanost narcizma i samopoboljšavajućeg stila humora te maladaptivnih stilova. U istom istraživanju repliciran je nalaz vezan za pozitivan odnos psihopatije i neadaptivnih stilova humora. Pojedinci visoko na psihopatiji imaju sklonost korištenja maladaptivnih stilova humora, dok su oni visoko na dimenziji makijavelizma skloniji korištenju samo agresivnog stila humora.

Oslanjajući se na teorijsku osnovu sadizma kao crte ličnosti (O'Meara i sur., 2011), moglo bi se pretpostaviti da će osobe koje postižu više rezultate na skali sadizma, slično onima s istaknutom psihopatijom i makijavelizmom, biti sklonije korištenju agresivnog stila humora kao jednog od alata za povrijeđivanje drugih i uspostavljanje socijalne dominacije pod izgovorom da se radi samo o zabavi (Martin i Ford, 2018). Torres-Marin i sur. (2022) su u svom istraživanju dobili nalaze koji ukazuju na pozitivni odnos sadizma i agresivnog stila humora. Odnos sadizma i adaptivnih stilova humora nije dokazan, iako je za očekivati da je on negativan, budući da pojedinci s izraženim sadizmom mogu biti skloniji doživljavanju pozitivnih emocija, poput užitka ili zadovoljstva, i aktivnom traženju socijalnih situacija u kojima druge mogu dovesti u neugodnu poziciju ismijavanjem i zadirkivanjem (Torres-Marin i sur, 2022). Navedeno se slaže s empirijskim nalazima koji ukazuju na to da su ponižavajuće šale često prožete sadističkim motivima (Burriss i Leitch, 2016) i da svakodnevni sadisti okrutne šale procjenjuju smješnijima u odnosu na ostale (O'Meara i sur., 2011).

Dosadašnja istraživanja uključivala su mješovite uzorke, ili isključivo muškarce, budući da je dokazano kako se mračne crte ličnosti češće pojavljuju kod muškaraca ili su kod njih izraženije (Neumann i sur. 2022; Paulhus i sur., 2021). U ovom istraživanju naglasak će biti na otkrivanju odnosa crta mračne tetrade i stilova humora kod žena, a temeljni doprinos ovakvog tipa istraživanja krije se u dobivanju dodatnih spoznaja o tome koje interpersonalne tehnike samoprezentacije koriste žene čija je struktura ličnosti određena socijalno-averzivnim karakteristikama.

Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati predviđa li struktura ličnosti koja uključuje crte mračne tetrade češću upotrebu određenih stilova humora kod žena. Na temelju navedenih teorija i nalaza prethodnih istraživanja postavljeni su sljedeći problemi i hipoteze:

Problem 1: Ispitati odnos makijavelizma, narcizma, psihopatije te sadizma i stilova humora kod žena.

Hipoteza 1a: Makijavelizam će biti pozitivno povezan s neadaptivnim stilovima humora.

Hipoteza 1b: Narcizam će biti pozitivno povezan s adaptivnim stilovima humora.

Hipoteza 1c: Psihopatija će biti pozitivno povezana s neadaptivnim stilovima humora.

Hipoteza 1d: Sadizam će biti pozitivno povezan s neadaptivnim stilovima humora.

Problem 2: Utvrditi doprinos crta mračne tetrade ličnosti u objašnjenju korištenja različitih stilova humora.

Hipoteza 2a: Narcizam će imati značajan samostalni doprinos u objašnjenju afilijativnog stila humora.

Hipoteza 2b: Makijavelizam i narcizam će imati značajan samostalni doprinos u objašnjenju korištenja samopoboljšavajućeg stila humora.

Hipoteza 2c: Makijavelizam, psihopatija i sadizam će imati značajan samostalni doprinos u objašnjenju agresivnog humora.

Hipoteza 2d: Psihopatija će imati značajan samostalni doprinos u objašnjenju korištenja samoporažavajućeg stila humora.

Metodologija

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 330 sudionika. Ciljna populacija bile su ženske osobe, točnije studentice sa sveučilišta i veleučilišta na području Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Podaci sudionika koji ne zadovoljavaju ta dva kriterija nisu uzeti u obzir za analizu podataka. Nevažćih podataka je bilo ukupno deset, što znači da su u daljnju analizu uzeti podaci 320 sudionika. Prosječna dob svih sudionika je $M = 22.5$ ($SD = 2.05$) godina, a raspon dobi cjelokupnog uzorka se kreće od 19 do 33 godine.

U istraživanju su sudjelovale studentice s ukupno 15 sveučilišta i veleučilišta. Najveći udio sudionica je sa Sveučilišta u Zagrebu (60.3%), 16.5% sudionica pohađa neki od fakulteta na Sveučilištu u Mostaru, 6.9% sudionica je sa Sveučilišta u Rijeci, 3.8% sudionica je sa Sveučilišta u Splitu, 2.5% sudionica pohađa neki od fakulteta na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2% sudionica je sa Zdravstvenog veleučilišta u Zagrebu. Studentica sa Sveučilišta sjever u Koprivnici bilo je ukupno 1.6%, 1.5% ih je sa Sveučilišta sjever u Varaždinu, po 1% sudionica pohađa Tehničko veleučilište u Zagrebu i Univerzitet u Sarajevu, 0.9% sudionica pohađa Sveučilište u Slavonskom Brodu, 0.8% ih je sa Sveučilišta u Zadru, Hrvatskom katoličkom sveučilištu Zagreb pripada 0.6% sudionica, a po 0.3% sudionica pohađa Sveučilište u Požegi i Sveučilište u Virovitici. Više od polovine sudionica je na preddiplomskoj razini studija (53.1%), 46% sudionica je na diplomskoj razini, dok je 0.9% sudionica na poslijediplomskoj razini studija. Od ukupnog broja sudionica njih 80.9% trenutno živi na teritoriju Republike Hrvatske, a 19.1% sudionica stanuje u Bosni i Hercegovini. Također, njih 77.5% izjavljuje da je najveći dio života provelo u Republici Hrvaskoj, dok je 22.5% sudionica najveći dio svoga života

provelo u Bosni i Hercegovini. Što se regionalne pripadnosti tiče, najveći udio sudionica dolazi s područja Središnje Hrvatske (36.9%), zatim s područja Južnog hrvatskog primorja (22.6%), 15.7% od ukupnog broja sudionica je iz Istočne Hrvatske, a 13.5% sudionica pripada Mostarskoj oblasti. Ostatak sudionica je s područja Sjevernog hrvatskog primorja (6.9%), 2.8% ih je iz Sarajevske oblasti, 0.7% iz Tuzlanske oblasti, Banjalučkoj oblasti pripada 0.6% sudionica te 0.3% je s područja Gorskog kotara.

Mjerni instrumenti

Upitnik sociodemografskih karakteristika

U prvom dijelu upitnika prikupljeni su sociodemografski podaci sudionica: dob, rod kao kontrolna varijabla, područje studija i regionalna pripadnost.

Upitnik stilova humora

Upitnik stilova humora (engl. *Humor Styles Questionnaire*, Martin i sur., 2003) mjeri četiri tipa humora koji se odnose na individualne razlike u upotrebi vlastitog humora. Sastoji se od dva faktora: korištenje humora u svrhu unapređenja sebe ili odnosa s drugima i percepcije dobronamjernosti ili štetnosti. Iz navedenog proizlaze četiri dimenzije: afilijativni (npr. „Puno se smijem i šalim sa svojim prijateljima“), samopoboljšavajući (npr. „Ako sam uzrujan/a ili nesretan/na, obično pokušavam misliti na zabavne situacije kako bih se bolje osjećao/la“), agresivni (npr. „Kad netko napravi grešku, često ga zadirkujem zbog toga“) i samoporažavajući stil (npr. „Dopuštam ljudima da se smiju na moj račun više nego bi trebalo“). Upitnik se odnosi na procjenu vlastitog humora, zbog čega su u tom dijelu sudionici dobili uputu da se tvrdnje odnose na njih i na njihovo ponašanje vezano uz humor. U ovom istraživanju je korištena verzija upitnika preuzeta iz diplomskog rada u kojemu je preveden na hrvatski jezik (Tubin, 2011). Sastoji se od ukupno 32 čestice od čega je svaki stil ispitan s 8 čestica na koje sudionici odgovaraju označavajući odgovor na skali od 1 „u potpunosti se ne slažem“ do 7 „u potpunosti se slažem“. Ukupni rezultat za svaki stil humora računa se kao aritmetička sredina čestica koje mu pripadaju. Hrvatski prijevod upitnika u istraživanju Tubin (2011) pokazao je sljedeće rezultate pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije: za afilijativni stil $\alpha = .71$, samopoboljšavajući stil $\alpha = .68$, agresivni stil $\alpha = .63$ te samoporažavajući stil $\alpha = .74$. U novijem istraživanju Fileš i Pavlin-Bernardić (2021) pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije iznose: afilijativni stil $\alpha = .78$, samopoboljšavajući stil $\alpha = .78$, agresivni stil $\alpha = .69$ i samoporažavajući stil $\alpha = .81$. Zadovoljavajući koeficijenti unutarnje konzistencije dobiveni su i u ovom istraživanju te iznose $\alpha = .75$ za

afilijativni stil, $\alpha = .78$ za samopoboljšavajući, $\alpha = .64$ za agresivni te $\alpha = .81$ za samoporažavajući stil humora.

Kratka skala mračne tetrade

Kratka skala mračne tetrade (engl. *Short Dark Tetrad*, Paulhus i sur., 2021) je instrument koji se sastoji od 28 čestica, po 7 za svaku mračnu crtu ličnosti: makijavelizam, narcizam, psihopatiju i sadizam. Stupanj slaganja s tvrdnjama iskazuje se na Likertovoj skali od 1 do 5, pri čemu 1 označava „uopće se ne slažem“, a 5 „u potpunosti se slažem“. Ukupni rezultat na svakoj mračnoj crti ličnosti računa se kao prosječna vrijednost sedam pripadajućih čestica, a pouzdanosti sve četiri subskele originalnog upitnika iznose $\alpha = .78$ za makijavelizam, $\alpha = .83$ za narcizam, $\alpha = .82$ za psihopatiju i $\alpha = .82$ za sadizam (Paulhus i sur., 2021). Što se hrvatskog prijevoda upitnika tiče, Hasanbegović (2023) je u svom istraživanju dobila nešto niže, ali i dalje prihvatljive vrijednosti: $\alpha = .68$ za makijavelizam, $\alpha = .71$ za narcizam, $\alpha = .74$ za psihopatiju i $\alpha = .77$ za sadizam. Ovim istraživanjem dobiveni su slični obrasci koeficijenta unutarnje konzistencije, a iznose: $\alpha = .74$ za makijavelizam, $\alpha = .75$ za narcizam, $\alpha = .72$ za psihopatiju te $\alpha = .75$ za sadizam.

Postupak

Prije samog početka prikupljanja sudinica, nacrt istraživanja i konačnu verziju upitnika pregledalo je Etičko povjerenstvo Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje je dobilo odobrenje povjerenstva te je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2024. godine. Sudionice su regrutirane pomoću web poveznice na upitnik u tipičnim studentskim grupama na društvenim mrežama (*Studentski dom „Stjepan Radić“ – „Sava“*, *Državna stipendija i studentski domovi*, *Studenti RH*, *Studentski oglasi Mostar*, *Psihologija FFMO*, *Studentski dom Bruno Bušić*, *Ekipe s CVJETNOG*, *Studentski dom Varaždin* i *Studentski dom kampus Rijeka*) te metodom snježne grude koja je krenula od istraživačice i njezinih kolega i prijatelja.

Prije početka rješavanja upitnika, sudionice su u uputi dobile informacije o svrsi istraživanja, anonimnosti podataka, mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku kao i mogućnosti kontaktiranja istraživača ili Etičkog povjerenstva ako budu imale dodatnih pitanja. Sama svrha istraživanja sudionicama je bila u potpunosti eksplicitna – rečeno im je kako istraživanje ispituje odnos između mračnih osobina ličnosti i stilova humora kod žena. Kliknuvši na polje „Dalje“, sudionice su dale svoj pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Samo ispunjavanje upitnika trajalo je između 5 i 10 minuta, ovisno o individualnom tempu ispunjavanja, a po završetku ispunjavanja, sudionicama je zahvaljeno na sudjelovanju.

Analiza podataka i rezultati

Statistička analiza podataka provedena je na $N = 320$ sudionica u verziji 23.0 statističkog softverskog paketa *IBM SPSS Statistics*.

Za početak, bit će prikazani podaci preliminarnе statističke analize – deskriptivni podaci varijabli od značaja, testiranje normalnosti distribucije i testiranje razlika u korištenju stilova humora s obzirom na regionalnu pripadnost sudionica. Nakon toga, bit će prikazani podaci dobiveni analizom korištenom za testiranje postavljenih hipoteza – Pearsonovi koeficijenti korelacije i rezultati pojedinačnih regresijskih analiza za svaki od stilova humora.

U svrhu smanjenja vjerojatnosti pojave lažno pozitivnih nalaza kod višestrukih testiranja provedena je Bonferroni korekcija razine značajnosti. Stoga, statistički značajnima će se smatrati svi rezultati značajni uz $p < 0.006$.

Tablica 1

Deskriptivni podaci, rezultati Kolmogorov – Smirnovljevog testa i statistici nagnutosti i spljoštenosti distribucija za varijable korištene u istraživanju ($N = 320$)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Nagnutost</i>	<i>Spljoštenost</i>	<i>K-S</i>
Makijavelizam	3.31	0.643	1.14	5.00	-.278	.261	.987
Narcizam	2.94	0.724	1.14	5.00	.129	-.237	.993
Psihopatija	1.81	0.631	1.00	4.57	.951	.886	.929*
Sadizam	1.73	0.658	1.00	5.00	1.163	4.043	.867*
Afilijativni stil	5.57	0.836	2.37	7.00	-.629	.312	.969*
Samopoboljšavajući stil	4.39	1.107	1.63	7.00	-.097	-.378	.993
Agresivni stil	3.00	0.884	1.00	5.75	.303	-.062	.989
Samoporažavajući stil	3.31	1.168	1.00	6.75	.546	.023	.974*

Legenda: * = $p < 0.006$, *M* = aritmetička sredina, *SD* = standardna devijacija, *Min* = najmanja vrijednost, *Max* = najveća vrijednost, *K-S* = Kolmogorov – Smirnovljev test normalnosti distribucije

Za testiranje normalnosti distribucija korišten je Kolmogorov – Smirnovljev test (Tablica 1) prema kojem nije pronađeno da distribucija varijabli narcizam, makijavelizam, samopoboljšavajući stil i agresivni stil humora odstupaju od normalne. Distribucija ostalih varijabli statistički značajno odstupaju od normalne. Varijable psihopatije, sadizma i samoporažavajućeg stila humora poprimaju oblik blago pozitivno asimetrične distribucije, dok se podaci afilijativnog stila humora distribuiraju negativno asimetrično (Prilog A).

Prema Klineu (2005), distribucija se može smatrati normalnom ako se vrijednosti indeksa nagnutosti nalaze u intervalu od -3 do 3, a vrijednosti indeksa spljoštenosti u intervalu

od -10 do 10. Budući da sve varijable zadovoljavaju navedene uvjete normalnosti, a distribucije prate otprilike zvonolik oblik normalne distribucije, za daljnju obradu je opravdano korištenje parametrijskih analiza (Kolesarić, 2006).

Kako bi se utvrdilo postoje li razlike u korištenju stilova humora između studentica iz Republike Hrvatske i onih koje su podrijetlom iz Bosne i Hercegovine proveden je t-test za nezavisne uzorke. Budući da se radi o skupinama različite veličine, proveden je Levenov test homogenosti varijance kojim je utvrđeno da su varijance navedenih skupina jednake te je zadovoljen preduvjet za računanje t-testa (Prilog B).

T-testom nije utvrđena razlika u korištenju stilova humora između navedenih skupina (Prilog C). Na temelju dobivenih rezultata može se reći kako se ovdje radi o dvama ekvivalentnim skupinama s obzirom na varijable od značaja. Stoga, daljnje analize će se provoditi na cijelom uzorku.

U svrhu odgovora na prvi problem, provjerene su bivarijatne korelacije svih varijabli, a rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2

Pearsonovi koeficijenti korelacije varijabli korištenih u istraživanju (N = 320)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. makijavelizam	-							
2.narcizam	.408*	-						
3.psihopatija	.284*	.367*	-					
4.sadizam	.325*	.284*	.554*	-				
5.afilijativni stil	-.038	.205*	.075	.117	-			
6.samopoboljšavajući	.171*	.236*	.215*	.191*	.374*	-		
7.agresivni stil	.242*	.193*	.283*	.377*	.104	.232*	-	
8.samoporažavajući	.091	.042	.225*	.157*	.065	.231*	.334*	-

Legenda: * $p < 0.006$

Izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije kako bi se proučile povezanosti među varijablama. Analiza korelacija crta mračne tetrade ukazuje na postojanje značajne pozitivne povezanosti između svih crta međusobno. Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost makijavelizma s narcizmom, psihopatijom i sadizmom. Narcizam je, također, značajno pozitivno povezan s psihopatijom i sadizmom. Nadalje, utvrđena je pozitivna povezanost psihopatije i sadizma.

Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost makijavelizma sa samopoboljšavajućim i agresivnim stilom humora, što znači da sudionice čije su samoprocjene makijavelizma više, u prosjeku, postižu više procjene na samopoboljšavajućem i agresivnom

stilu humora. Nije utvrđena statistički značajna povezanost makijavelizma s ostalim stilovima humora. Također, nije utvrđena značajna povezanost narcizma sa samoporažavajućim stilom humora, dok je utvrđena statistički značajna povezanost narcizma s afilijativnim stilom, samopoboljšavajućim te agresivnim humorom. Budući da se radi o pozitivnim povezanostima, prati se isti trend rezultata, dakle viši rezultat na skali narcizma prati viši rezultat na skali jednog od navedenih stilova humora. Psihopatija je značajno pozitivno povezana s agresivnim i samoporažavajućim humorom te sa samopoboljšavajućim stilom. Nije utvrđena značajna povezanost psihopatije i afilijativnog stila humora. Nije utvrđena povezanost sadizma i afilijativnog humora. Međutim, utvrđena je povezanost sadizma sa samopoboljšavajućim, agresivnim i samoporažavajućim stilom humora.

Nadalje, afilijativni stil je povezan sa samopoboljšavajućim stilom humora. Nije utvrđena povezanost afilijativnog stila humora i dvaju neadaptivnih stilova. Samopoboljšavajući stil humora, osim s afilijativnim je pozitivno povezan s agresivnim i samoporažavajućim stilom. Konačno, utvrđena je pozitivna povezanost dvaju neadaptivnih stilova humora.

Prije samog računanja regresijske analize provjerena je multikolinearnost i Q-Q plot analiza distribucije rezultata s obzirom na to da to može utjecati na interpretaciju rezultata. Multikolinearnost između prediktorskih varijabli nije bila prisutna ($VIF < 10$; $Tolerance > 0.1$). Preduvjet za provedbu regresijske analize o normalitetu reziduala je zadovoljen. Uvidom u Q-Q plot subjektivno je procijenjeno da nema značajnijih odstupanja opaženih reziduala od teoretski distribuiranih rezultata po normalnoj krivulji (Prilog C). Nakon provjere preduvjeta, a sa svrhom detaljnijeg uvida u odnose varijabli od značaja, provedena je regresijska analiza kako bi se ispitalo doprinos crta mračne tetrade u objašnjenju korištenja različitih stilova humora kod žena. Rezultati regresijske analize prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3

Rezultati regresijske analize s afilijativnim, samopoboljšavajućim, agresivnim i samoporažavajućim stilom humora kao kriterijima ($N = 320$)

	Afilijativni stil humora	Samopoboljšavajući stil humora	Agresivni stil humora	Samoporažavajući stil humora
	β	β	β	β
Makijavelizam	-.222	.097	.154	.082
Narcizam	.293*	.237	.044	-.107
Psihopatija	-.051	.182	.112	.395*
Sadizam	.154	.120	.384*	.076
R	.264*	.286*	.406*	.237*
R^2	.070*	.082*	.164*	.056*

Legenda: * $p < 0.006$, β = standardizirani regresijski koeficijenti, R = koeficijent determinacije, R^2 = koeficijent multiple determinacije

Nakon provedene prve regresijske analize značajni prediktor afilijativnog stila humora bio je narcizam. Navedena crta pokazala je pozitivan doprinos u objašnjenju afilijativnog stila humora. Drugim riječima, više razine narcizma predviđaju učestalije korištenje afilijativnog stila humora kod žena.

Drugom regresijskom analizom utvrđeno je kako postavljenim modelom objašnjeno ukupno 8.2% varijance samopoboljšavajućeg stila humora. Nijedan od prediktora nije imao značajan samostalni doprinos u objašnjenju varijance kriterija.

Trećom regresijskom analizom, ispitan je doprinos istih varijabli u objašnjenju korištenja agresivnog stila humora. Jedini značajni prediktor bio je sadizam, što znači da više razine sadizma predviđaju učestalije korištenje agresivnog humora. Ovim modelom objašnjeno je 16.4% varijance agresivnog stila humora.

U posljednjoj regresijskoj analizi varijable su uvrštene istim redoslijedom u svrhu objašnjenja korištenja samoporažavajućeg stila humora. Model se pokazao značajnim te je njime objašnjeno ukupno 5.6% varijance samoporažavajućeg stila humora. Jedini značajni prediktor bila je psihopatija. Psihopatija je imala pozitivan doprinos u objašnjenju kriterija. Stoga, više razine psihopatije predviđaju učestalije korištenje samoporažavajućeg stila humora.

Iako su sva četiri modela statistički značajna u predviđanju korištenja pojedinog stila humora, vrijednosti objašnjene varijance su zapravo niske, ali veličina uzorka ($N=320$) korištenog u analizi ih čini statistički značajnima.

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos mračnih crta ličnosti i stilova humora kod žena, zbog oskudnih spoznaja o važnosti upotrebe različitih stilova humora u intrapersonalnom i interpersonalnom aspektu mračnih crta ličnosti kod te rodne skupine. Dosadašnja istraživanja bazirala su se na istraživanje mračne tetrade kod muškaraca, budući da je takva struktura ličnosti svojstvena toj rodnoj skupini. Eventualno se radilo o mješovitim uzorcima, koji sa sobom nose niz otežavajućih okolnosti pri donošenju zaključaka uzrokovanih mogućim pomicanjem rezultata zbog rodni razlika. Kako je već ranije navedeno, istraživanja pokazuju kako postoje rodne razlike u zastupljenosti socijalno-averzivnih crta ličnosti kod muškaraca i žena (Neumann i sur., 2022; Paulhus i sur., 2021). Također, utvrđene su razlike u korištenju stilova humora s obzirom na rodnu pripadnost (Martin i sur., 2003; Salavera i sur., 2020). Stoga, temeljni značaj ovog istraživanja nalazi se u činjenici da je ono prvo na području Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine kojim će biti ispitan odnos navedenih konstrukata isključivo na ženskom uzorku, što će nam otvoriti prostor za dodatno problematiziranje na temu rodni razlika u tehnikama samoprezentacije, ali i motivacije koja se krije u podlozi intrapersonalnih i interpersonalnih procesa kod žena s mračnim crtama ličnosti.

Prvi problem u ovom istraživanju bio je provjeriti odnos mračnih crta ličnosti sa svakim od stilova humora. Prvom hipotezom je pretpostavljen pozitivan odnos makijavelizma s dvama neadaptivnim stilovima humora (*H1a*). Analizom podataka utvrđena je pozitivna povezanost makijavelizma sa samopoboljšavajućim i agresivnim humorom, dok povezanost makijavelizma i samoporažavajućeg stila nije utvrđena. Također, nije utvrđena povezanost navedene cre ličnosti i afilijativnog humora. Stoga, *H1a* se odbacuje. Pozitivna povezanost makijavelizma i agresivnog humora može se objasniti zajedničkim odrednicama koje se nalaze u podlozi oba konstrukta. Takav stil uključuje socijalno manipuliranje upotrebom omalovažavajućih šala ili prijetnji takvim tipom humora (Martin i sur., 2003), dok je makijavelizam, s druge strane, uvelike određen interpersonalnom manipulacijom u svrhu ispunjenja osobnih ciljeva (Christie i Geis, 1970; Veselika i sur. 2010). Martin i suradnici (2012) su u svom proširenom istraživanju analizirali tri facete makijavelizma (interpersonalna taktika, cinizam i nepoštivanje konvencionalnog morala) koje su u značajnoj povezanosti s agresivnim humorom. *Interpersonalna taktika* se odnosi na upotrebu agresivnog humora kao alata za manipuliranje okolinom. *Ciničan pogled na ljudsku prirodu* potiče na užitek u šalama koje sadrže negativne stereotipe zbog općenite negativne slike o drugima, a *nepoštivanje konvencionalnog morala* uključuje društveno neprihvatljive oblike seksističkih i rasističkih šala (Martin i sur., 2003).

Nije utvrđena značajna povezanost makijavelizma i samoporažavajućeg stila humora. Takav se nalaz, također može objasniti različitim temeljima konstrukata. Osobe koje su u socijalnim situacijama sklone korištenju samoporažavajućeg stila humora teže postizanju socijalnog odobravanja na autodestruktivan način. Pojedinci s istaknutim makijavelizmom jesu podložni prilagodbi ponašanja u svrhu postizanja različitih dobiti, međutim oni će vjerojatnije manipulirati i eksploatirati druge, bez promišljanja o potencijalnim negativnim posljedicama. Stoga, opravdano je očekivati da njihove socijalne interakcije neće biti temeljene na samoporažavajućem stilu humora.

Podaci o povezanosti makijavelizma i adaptivnih stilova humora su nedosljedni, poglavito kad se radi o afilijativnom humoru (Filipović, 2022; Lobbestael i Freund, 2021; Martin i sur., 2012; Veselka i sur., 2010). Sukladno rezultatima istraživanja Filipović (2022) provedenom na mješovitom hrvatskom uzorku, povezanost makijavelizma i afilijativnog stila humora ni u ovom istraživanju nije značajna. Objašnjenje takvih nalaza može se pronaći u različitim korijenima makijavelizma i ovog stila humora. Naime, makijavelizam počiva na manipulativnosti, iskorišćavanju, ciničnom pogledu na svijet i, ono najvažnije, ostvarivanju površnih interpersonalnih odnosa zbog ostvarenja osobne dobiti. S druge strane, instrumentalna je funkcija afilijativnog stila humora uspostavljanje zdravih i iskrenih odnosa, u svrhu ostvarenja bliskosti i povezivanja s drugima. S druge strane pozitivna povezanost makijavelizma i samopoboljšavajućeg humora svoju osnovu pronalazi u ranije spomenutoj sposobnosti prilagodbe ponašanja pojedinaca s istaknutom crtom makijavelizma (Bedell i sur., 2006). Naime, odlikuje ih sklonost manipulativnom promišljanju o ostvarivanju osobne dobiti, zbog čega su skloni prilagoditi vlastito ponašanje trenutnoj situaciji i okolini. Navedeno se dobro uklapa u definiciju samopoboljšavajućeg stila humora koja postulira kako je taj stil adaptivno sredstvo samoosnaživanja u stresnim situacijama i jačanja samosvijesti.

Prema hipotezi *Ib* narcizam će biti povezan s adaptivnim stilovima humora. Analizom podataka utvrđena je pozitivna povezanost narcizma i adaptivnih stilova, međutim povezanost narcizma i agresivnog humora, također se pokazala pozitivnom i statistički značajnom. U skladu s postavljenom hipotezom nije utvrđena povezanost narcizma sa samoporažavajućim humorom. Stoga, navedena hipoteza se odbacuje. Prethodna istraživanja povezala su narcizam s izraženim optimizmom (Watson i sur., 1996) i manje intenzivnim emocionalnim reakcijama na negativne životne događaje (Zuckerman i O'Loughun, 2009), kvalitetama koje podsjećaju na samopoboljšavajući stil humora. Analizama različitih faceta narcizma, otkriveno je kako superiornost i arogancija povećavaju sklonost suočavanja s teškim situacijama putem humora, tj. putem samopoboljšavajućeg stila humora (Lobbestael i Freund, 2021). Moguće objašnjenje

toga krije se u postojanju pozitivnog odnosa samopoštovanja i adaptivnih stilova humora (Galloway, 2010) pri čemu je dokazano da je visoko samopoštovanje povezano s interpersonalnim stilovima koje karakterizira kombinacija dominacije i afilijacije (Zeigler-Hill i sur., 2010). Kada se sve navedeno uzme u obzir, pretpostavka je da su pojedinci izraženog narcizma skloni koristiti samopoboljšavajući stil humora za poticanje pozitivnih odnosa s drugima što neizravno može služiti njihovim osobnim ciljevima regulacije samopoštovanja koje je uglavno eksternalno regulirano (Morf i Rhodewalt, 2001). Nadalje, utvrđena pozitivna povezanost narcizma i afilijativnog humora ukazuje na to da se humor može smatrati jednom od asertivnih tehnika samoprezentacije koju ljudi često koriste u socijalnim interakcijama, a neke od tehnika održavanja i unaprijeđenja ugleda u društvu su podizanje vlastitog statusa napredovanjem ili snižavanjem statusa drugih (Lobbestael i Freund, 2021). Međutim, ovaj nalaz nije repliciran u svim istraživanjima. Filipović (2022) u svom istraživanju na rodno mješovitom hrvatskom uzorku nije dobila povezanost između navedenih konstrukata. Njezin nalaz repliciran je i u istraživanju o mračnoj trijadi i zloradosti (Yee i Lee, 2022). Objašnjenje koje su autori ponudili temelji se na osjećaju prava kojeg pojedinci s istaknutim narcizmom posjeduju (Raskin i Terry, 1988), zbog kojeg ne vide potrebu zbijanja šala o sebi samima kako bi stekli simpatije okoline, smanjili interpersonalne tenzije i ostvarili bolje interpersonalne interakcije, a dio afilijativnog humora se odnosi upravo na to. U tom kontekstu potrebno je spomenuti rodnu strukturu uzorka koja se u ovim istraživanjima razlikuje. Naime, u istraživanjima Filipović (2022) te Yee i Lee (2022) uzorak sudionika je bio rodno raznolik, dok su u ovom istraživanju sudjelovale samo žene. Kako je ranije spomenuto, postoje istraživanja kojima se sugerira kako su žene sklonije korištenju afilijativnog stila humora u svrhu poboljšanja interpersonalnih odnosa (Chan i sur., 2009).

Nadalje, suprotno postavljenoj hipotezi utvrđena je pozitivna povezanost narcizma i agresivnog stila humora, a objašnjenje tog nalaza krije se u činjenici da je narcisoidnost kognitivno-afektivna preokupacija sobom koja se odražava kroz tendenciju isticanja vlastitih potreba u odnosu na potrebe drugih. Kako je već spomenuto jedna od tehnika samoprezentacije je snižavanje statusa drugih ljudi, a učinkovit način kojim se to postiže je upravo agresija (Anderson i Bushman, 2001). Takav rezultat u skladu je s istraživanjima koja sugeriraju negativan odnos narcizma s empatijom, ugodnošću i potrebom za intimnošću te pozitivan odnos s neprijateljskim ponašanjem (Bushman i Baumeister, 1998, prema Martin i sur., 2012), obrazac korelacija koji je ekvivalentan s onima pronađenim s agresivnim humorom. Nije utvrđena povezanost narcizma i samoporažavajućeg stila humora, kako je i očekivano s obzirom na dosadašnje gotovo jednoglasne nalaze proizašle iz različitih istraživanja na temu narcizma i

humora. U iscrpnom istraživanju Martina i suradnika (2012) samoporažavajući humor nije bio povezan ni s jednom facetom narcizma. Međutim, Filipović (2022) je u svom istraživanju dobila značajnu pozitivnu povezanost narcizma i samoporažavajućeg humora, a objašnjenje je pronašla u samokritičnosti narcisoidnih osoba koja nerijetko može nadjačati njihovu masku grandioznosti. U tom kontekstu bi samoporažavajući humor imao instrumentalnu funkciju sredstva stvaranja interpersonalnih odnosa (Lobbestael i Freund, 2021). Također, u svrhu interpretacije dobivenih nalaza opet bi se bilo dobro dotaknuti teme rodne strukture uzoraka. Naime, istraživanja pokazuju kako muškarci izvještavaju o češćem korištenju maladaptivnih stilova humora u odnosu na žene (Salavera i sur., 2020). S obzirom na to, dobiveni nalaz o nepostojanju povezanosti narcizma i samoporažavajućeg humora je očekivan, budući da su u ovom istraživanju sudjelovale samo žene koje su prema nalazima prijašnjih istraživanja sklonije korištenju adaptivnih stilova humora u odnosu na neadaptivne (Salavera i sur., 2020).

Hipotezom *Ic* pretpostavljena je pozitivna povezanost psihopatije i neadaptivnih stilova humora. Nakon provedene analize podataka, utvrđena je pozitivna povezanost psihopatije i oba neadaptivna stila humora te nije utvrđena povezanost psihopatije i afilijativnog humora. Suptotno očekivanom, utvrđena je povezanost navedene crte ličnosti i samopoboljšavajućeg stila humora. S obzirom na to, hipoteza *Ic* se odbacuje. Kako je navedeno, utvrđeni pozitivni odnos psihopatije i maladaptivnih stilova humora je očekivan, uzimajući u obzir ključne zajedničke komponente navedenih konstrukata (Vernon i sur., 2008; Vernon i sur., 2009). Konkretno, definicija agresivnog stila humora uključuje važne elemente koji odražavaju ponašajne tendencije osoba s izraženom psihopatijom, poput impulzivnosti i bihevioralne dezinhibicije (Filipović, 2020). Dakle, utvrđena pozitivna povezanost između psihopatije i agresivnog humora može se pripisati činjenici da pojedinci s visokim rezultatima na subkliničkoj psihopatiji koriste agresivni humor zbog immanentne društvene nesvjesnosti i ravnodušnosti po pitanju štetnog utjecaja njihova impulzivnog ponašanja. Uz to, zajedničke odrednice psihopatije i agresivnog stila humora s neprijateljskim ponašanjem, zlostavljanjem, niskom ugodnošću i empatijom (Seibert i sur., 2011) mogu poslužiti kao objašnjenje utvrđenih rezultata. Zanimljivo je spomenuti i istraživanje Martina i suradnika (2012) u kojem je pokazano kako tri od sveukupno četiri facete psihopatije ukazuju na pozitivan odnos s agresivnim humorom. Autori navode kako pojedinci s visoko izraženom bezosjećajnošću (*plitak afekt*) vjerojatno koriste agresivni humor zbog općeg nedostatka empatije i brige za druge. Oni s visokim stupnjem *međuljudske manipulacije* negativno zadirkivanje i ponižavajući humor koriste kao potencijalnu stratešku metodu manipuliranja okolinom, a agresivni humor pojedinaca s istaknutim faktorom vezanim uz *nestalni životni stil*, može biti posljedica

impulzivnosti i nemogućnosti primarnog promišljanja o negativnim učincima na osjećaje drugih. Objašnjenje pozitivne povezanosti psihopatije i samoporažavajućeg stila humora može se pronaći također u istraživanju Martina i suradnika (2012) čiji nalazi sugeriraju na pozitivan odnos faceta nestalnog životnog stila te interpersonalne manipulacije sa samoporažavajućim humorom. Pojedinci s visoko izraženom dezinhibicijom mogu se pretjerano omalovažavati u svrhu dodvoravanja drugima. Lobbestael i Freund (2021) su replicirali dobivene nalaze, ali se kod njih ekvivalent faktora vezanog uz nestalni životni stil naziva čimbenik egocentrične impulzivnosti i ukazuje na iste ponašajne obrasce kao faceta Martina i suradnika (2012).

Prema dosadašnjim istraživanjima povezanost psihopatije i adaptivnih stilova humora bila je nedosljedna, poglavito kad se u obzir uzmu pojedine facete psihopatije (Filipović, 2022; Martin i sur., 2012; Veselka i sur., 2010), međutim rezultati ovog istraživanja sugeriraju postojanje pozitivnog odnosa psihopatije i samopoboljšavajućeg stila humora. Ovaj nalaz ukazuje na mogućnost da psihopatske tendencije, osobito izražena odvažnost, osposobljavaju pojedince s tom crtom ličnosti da se humorom bore protiv stresora (Lobbestael i Freund, 2021). Također, valja naglasiti specifičnost uzorka ovoga istraživanja. Naime, u istraživanju su sudjelovale samo žene i ovakav nalaz može biti rezultat nekih rodničkih karakteristika. Naime, žene možda, zbog socijalne uloge koju zauzimaju, svoje karakteristike koje ukazuju na istaknutost crte drugačije izražavaju u interpersonalnim odnosima. Konkretno, to se odnosi na *afektivni faktor* i *faktor vezan uz antisocijalne tendencije* koji se potencijalno inhibiraju u socijalnim okolnostima, a s druge strane je istaknuti *interpersonalni faktor* koji ukazuje na sklonost manipulativnim tehnikama i prividno šarmiranje ljudi iz okoline. Povezanost između psihopatije i afilijativnog stila humora nije utvrđena, a taj podatak potvrđuju nalazi prethodnih istraživanja na hrvatskom uzorku (Filipović, 2022), ali i na nekolicini stranih (Martin i sur., 2012; Seibert i sur., 2011; Veselka i sur. 2010). Pojedince s izraženom crtom psihopatije odlikuje plitak afekt, slaba socijalna inhibicija i nedostatak empatije. S druge strane, afilijativni stil humora predstavlja jedan od načina uspostave bliskih interpersonalnih odnosa te se pretpostavlja da nije socijalni alat koje bi koristile osobe sa strukturom ličnosti određenom psihopatijom.

Hipoteza *I_d* odnosi se na očekivanje pozitivne povezanosti sadizma i neadaptivnih stilova humora. Provedbom analize podataka utvrđena je značajna pozitivna povezanost sadizma i neadaptivnih stilova. Nadalje, utvrđena je povezanost sadizma sa samopoboljšavajućim stilom humora. Nije utvrđena povezanost sadizma i afilijativnog humora. S obzirom na dobivene nalaze, *H_{1d}* se odbacuje. Dobiveni pozitivan odnos sadizma i agresivnog humora u skladu je s istraživanjem Torres-Marina i suradnika (2022). Objašnjenje

takvog odnosa nalazi se u zajedničkim aspektima koji se nalaze u podlozi navedenih konstrukata koji za funkciju imaju uspostavljanje socijalne dominacije. Pojedinci s izraženom crtom sadizma skloniji su upotrebi omalovažavajućih šala, sarkazma i ostalih neprijateljskih oblika humora bez obzira kako će se to reflektirati na ljude iz njihove okoine (Foulkes, 2019; O'Meara i sur., 2011; Paulhus i sur., 2020). Nadalje, zanimljivi nalazi sugeriraju pozitivnu povezanost sadizma sa samopoboljšavajućim i samoporažavajućim humorom. Potencijalno objašnjenje ovih nalaza krije se u rodnoj strukturi uzorka. Naime, moguće je da se kod žena sadističke tendencije manifestiraju u obliku posrednog sadizma koji im omogućava balansiranje u socijalnim situacijama između unutarnjih poriva i težnje za uspostavom interpersonalnih odnosa bilo da su oni stvoreni na zdravoj osnovi, putem korištenja samopoboljšavajućeg stila humora i pozitivne samoprezentacije, ili na nezdravoj, putem korištenja samoporažavajućeg humora. Također, takvi rezultati istraživanja mogu se pripisati isključivo velikom uzorku ($N = 320$), budući da su te korelacije izrazito niske. Kako je ranije navedeno, nije utvrđena povezanost sadizma i afilijativnog humora. Takav nalaz može se objasniti različitim osnovama navedenih konstrukata. Naime, pojedinci s izraženim sadizmom pokazuju sklonost ka ponižavanju drugih radi uspostave socijalne dominacije i osobnog užitaka (Pfattheicher i Schindler, 2015). S druge strane, instrumentalna funkcija afilijativnog humora u svakodnevnim interakcijama je uspostavljanje zdravih i iskrenih odnosa sa bliskim osobama.

S ciljem provjere drugog problema provedene su četiri regresijske analize za svaki stil humora pojedinačno. Hipotezom *2a* pretpostavljeno je kako će narcizam imati značajan samostalni doprinos u objašnjenju varijance afilijativnog stila humora. Prvom regresijskom analizom utvrđeno je kako narcizam ima pozitivan samostalni doprinos u objašnjenju afilijativnog stila humora. S obzirom na dobivene nalaze, postavljena hipoteza se prihvaća. Pozitivan samostalni doprinos ukazuje na to da viši narcizam predviđa učestalije korištenje afilijativnog humora. Naime, žene s istaknutim narcizmom afilijativni humor mogu koristiti kao povoljnu tehniku samoprezentacije u svrhu unaprijeđenja ugleda u društvu (Lobbestael i Freund, 2021). Također, narcisoidne osobe kontinuirano traže vanjsku evaluaciju i odobravanje, a budući da nerijetko imaju istaknutu emocionalnu inteligenciju i visoku svijest o socijalnoj dinamici, lako su prilagodljive i mogu iskoristiti benefite koje im donosi korištenje afilijativnog humora.

Hipotezom *2b* bilo je pretpostavljeno da će makijavelizam i narcizam imati značajan samostalni doprinos u objašnjenju korištenja samopoboljšavajućeg humora. U drugoj regresijskoj analizi nijedna mračna crta ličnosti u postavljenom modelu nije se pokazala kao prediktor sa značajnim samostalnim doprinosom u objašnjenju samopoboljšavajućeg stila

humora. Stoga, *H2b* se odbacuje. Istraživanja na temu narcizma ukazuju na to da su neke sastavnice te crte ličnosti (npr. superiornost i arogancija) prediktori učestalijeg korištenja humora kao sredstva za suočavanje sa stresnim i neugodnim situacijama i to samopoboljšavajućeg stila (Lobbestael i Freund, 2021). Također, taj stil humora može narcisoidnim osobama pomoći u održavanju stabilne pozitivne slike o sebi, budući da je to jedan od mehanizama osnaživanja sebe na razborit i konstruktivan način, koji naglasak stavlja na psihičko blagostanje osobe. Međutim, u ovom modelu narcizam nije imao značajan dodatni doprinos u objašnjenju varijance kriterija, iako je cjelokupnim modelom objašnjen statistički značajan udio varijance samopoboljšavajućeg humora. Vrijednost objašnjene varijance je relativno niska ($R^2 = .082$; $p < .001$), ali veličina uzorka ($N=320$) korištenog u analizi ju vjerojatno čini statistički značajnom.

Hipotezom *2c* pretpostavljeno je da će makijavelizam, psihopatija i sadizam imati značajan samostalni doprinos u objašnjenju agresivnog stila humora. Rezultati treće regresijske analize za agresivni humor pokazuju da, uz kontrolu sociodemografskih parametara, samo sadizam ima samostalni doprinos u objašnjenju navedenog kriterija. Tim je modelom objašnjeno 16.4% varijance kriterija. S obzirom da dobivene nalaze, hipoteza *2c* se odbacuje. Objašnjenje navedenoga se može pronaći u temeljnoj karakteristici sadizma, a to je sklonost ponižavanju drugih radi uspostave socijalne dominacije i osobnog užitka. Zbog toga se agresivni stil humora ističe kao prikladan alat kojim se manipuliraju, omalovažavaju i degradiraju drugi (Martin, 2007). Torres-Marin i suradnici (2022) dobili su iste rezultate, a objašnjenje takvog odnosa pronalaze u zajedničkim aspektima u podlozi navedenih konstrukata čija je instrumentalna funkcija uspostavljanje socijalne dominacije.

Regresijskom analizom dokazano je da je psihopatija jedini značajni prediktor samoporažavajućeg stila humora, a modelom je objašnjeno 5.6% varijance kriterija. S obzirom na to, pretpostavka *2d* o tome da će, uz kontrolu sociodemografskih parametara, psihopatija imati značajan samostalni doprinos u objašnjenju samoporažavajućeg stila humora se prihvaća. Istraživanja kojima su analizirane pojedinačne facete psihopatije pokazuju kako se osobe s visoko izraženom socijalnom dezinhibicijom mogu pretjerano omalovažavati u svrhu dodvoravanja drugima. Ovdje se u prvom redu misli na sekundarnu psihopatiju karakteriziranu impulzivnošću i hostilnošću (Hare i Neumann, 2008). Također, osobe s ličnošću određenom psihopatskim karakteristikama su neugodne u socijalnim interakcijama, zanemaruju društvene norme te zbog svoje istaknute impulzivnosti mogu biti sklone svjesnom i/ili nesvjesnom samodegradiranju i nespretnom, odnosno neprimjerenom socijalnom ponašanju.

Zaključno, rezultati ove studije, ne samo da jačaju prethodne dokaze o odnosu mračnih crta ličnosti i stilova humora, već i pokazuju u kakvom se međusobnom odnosu navedeni konstrukti pojavljuju kod ženske populacije. Iako postoje mnogobrojna istraživanja na ovu ili neku sličnu temu, kontinuirano se pojavljuju kontradiktorni rezultati istraživanja provedenih na različitim uzorcima. Upravo zbog toga je potrebno u nekim budućim istraživanjima dodatno istražiti na koje načine pojedinci s averzivnim crtama ličnosti koriste različite stilove humora, možda u svrhu svojih jedinstvenih psiholoških potreba i ispunjenja međuljudskih ciljeva, što se posljedično, kako na adaptivan, tako i na neadaptivan način, može odraziti na njihove živote i pridonijeti pojavi psiholoških i međuljudskih teškoća ili blagodati.

Nedostaci, implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja

Važno je razmotriti i neka ograničenja ovog istraživanja koja bi mogla utjecati na valjanost zaključaka koje smo izveli. Iako online metoda omogućuje prikupljanje većeg broja ispitanika, postoje i određeni nedostaci takvog načina uključivanja sudionika u istraživanje. Online dijeljenje upitnika pruža dobivanje uzorka sa što heterogenijim karakteristikama, međutim, budući da svatko od sudionika istraživanje ispunjava svojim tempom i samostalno, ne možemo biti sigurni da su svi razumjeli svako pitanje ili bili dovoljno motivirani za ispunjavanje upitnika od početka do kraja. Dakle, glavni nedostatak je što istraživač nema kontrolu nad procesom prikupljanja podataka jer nije prisutan. To znači da istraživač ne može biti siguran na koji način će sudionici ispuniti upitnik. Sudionici mogu brzopleto odgovarati kako bi što prije završili s rješavanjem ili im neka pitanja možda neće biti jasna, a neće biti nikoga da im pruži dodatna pojašnjenja.

Također, važno je uzeti u obzir da su korišteni mjerni instrumenti u istraživanju temeljeni na samoprocjeni, što omogućuje sudionicima da daju odgovore koji su socijalno poželjni, čak i uz garantiranu anonimnost. Ovaj potencijalni izvor pristranosti treba imati na umu prilikom svih istraživanja ovog tipa, osobito kada se istražuju delikatni konstrukti poput mračnih crta ličnosti, budući da to u osnovi jesu socijalno-averzivne karakteristike pojedinca. Također, u istraživanju su korištene isključivo mjere samoprocjene zbog čega postoji mogućnost da sudionice možda nisu nudile točne procjene o svom ponašanju i percepcijama, kako zbog sklonosti pribjegavanju davanja socijalno poželjnih odgovora, tako i zbog nedovoljno dobre introspekcije i uvide u vlastite karakteristike. Davanje socijalno poželjnih odgovora svakako ne bi bilo neočekivano s obzirom da su se od sudionica tražile samoprocjene na česticama koje definiraju zlobnu i maladaptivnu stranu ljudske prirode. Sličan problem može se pronaći i u samoprocjenama stilova humora gdje su neke sudionice možda zaniijekale

korištenje maladaptivnih stilova humora, iako ga zapravo koriste u svakodnevnom životu. Pojedinci s izraženim mračnim crtama ličnosti skloni su prikrivenom predstavljanju drugima na način da što bolje sakriju svoje mračne karakteristike. Kako bi se izbjegao navedeni problem, buduća istraživanja trebala bi uključiti višestruke metode procjene kao, na primjer, opažanje upotrebe humora u kontroliranim situacijama ili procjene bliskih osoba za oba konstrukta od značaja. Konačno, ovaj rad je transversalno istraživanje, pa na temelju dobivenih rezultata ne možemo donositi kauzalne zaključke među ispitivanim varijablama.

Jedan od nedostataka ovog istraživanja je i prigodan uzorak ispitanika, iako smo se trudili upitnik proslijediti u što više različitih studentskih grupa, i dalje demografski parametri uzorka ukazuju na najveću zastupljenost studentica iz središnje Hrvatske i to s fakulteta na području Zagreba. Ograničenje vezano uz prigodan uzorak je restrikcija raspona i suženje varijance varijabli koja su se mjerila (asimetrične distribucije), što ima direktne posljedice na veličine dobivenih korelacija. Samim time, u budućim istraživanjima trebalo bi uključiti reprezentativnije uzorke.

Nadalje, korištenje kratke, kombinirane mjere mračne tetrade za ovo istraživanje bilo je u svakom smislu praktičnije i izvedivije, međutim u budućim istraživanjima bilo bi poželjno koristiti zasebne mjere za svaku od osobina ličnosti, kako bi se izmjerile i njihove facete. Na primjeru istraživanja Martina i suradnika (2012) najbolje se može steći uvid u važnost različitih odnosa na nižim razinama u razjašnjavanju povezanosti koje se na globalnoj razini promatraju između osobina mračne tetrade i stilova humora.

Unatoč navedenim ograničenjima, u okviru ovog rada prvi put je istražen odnos mračne tetrade ličnosti i različitih stilova humora na ženskom uzorku. Budući da je humor jedan od značajnijih oblika samoprezentacije u društvu, bilo je zanimljivo istražiti kojim su oblicima humora sklonije žene sa strukturama ličnosti koje uključuju socijalno-averzivne karakteristike. Samim time, važno je proučavanje navedenih odnosa u svrhu boljeg razumijevanja mehanizama koji se nalaze u podlozi psiholoških i interpersonalnih poteškoća. Stoga, neka buduća istraživanja bi trebala biti usmjerena na dubinsko istraživanje odnosa mračne tetrade i stilova humora, ali i na instrumentalnu prirodu humora kod pojedinaca s takvim karakteristikama ličnosti, poglavito žena.

Zaključak

Ovim istraživanjem htio se dobiti bolji uvid u odnos mračnih crta ličnosti i različitih stilova humora kod žena. Dobiveni rezultati sugeriraju da žene s istaknutom crtom makijavelizma, u prosjeku, češće koriste samopoboljšavajući i agresivni stil humora. Žene koje su postigle više samoprocjene na skali narcizma, svoj su tipični stil humora procijenile kombinacijom adaptivnih stilova i agresivnog humora. Sudionice s većim rezultatima na skali psihopatije su postizale veće rezultate na samoprocjenama samopoboljšavajućeg humora i dva neadaptivna stila humora. Samoprocijenjeni sadizam kod žena je u značajnoj pozitivnoj povezanosti sa samoprocjenama samopoboljšavajućeg, agresivnog te samoporažavajućeg stila humora. Provedbom regresijskih analiza objašnjeno je 7.0% afilijativnog stila humora, 8.2% samopoboljšavajućeg, 16.4% agresivnog te 5.6% samoporažavajućeg humora. Narcizam je najbolji prediktor afilijativnog humora, sadizam agresivnog, a psihopatija samoporažavajućeg stila humora.

Literatura

- Anderson, C. A., i Bushman, B. J. (2001). Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: A meta-analytic review of the scientific literature. *Psychological Science*, 12(5), 353–359.
<https://doi.org/10.1111/1467-9280.00366>
- Apte, M. L. (1985). *Humor and Laughter: An anthropological approach*. Cornell University Press.
- Bedell, K., Hunter, S., Angie, A., i Vert, A. (2006). A historiometric examination of Machiavellianism and a new taxonomy of leadership. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 12(4), 50–72.
<https://doi.org/10.1177/107179190601200404>
- Berg, J. M., Hecht, L. K., Latzman, R. D., i Lilienfeld, S. O. (2015). Examining the correlates of the coldheartedness factor of the psychopathic personality inventory-revised. *Psychological Assessment*, 27(4), 1494-1499.
<https://doi.org/10.1037/pas000129>
- Book, A., Visser, B. A., i Volk, A. A. (2015). Unpacking “evil”: Claiming the core of the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 73, 29-38.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.09.016>
- Booth-Butterfield, S. i Booth-Butterfield, M. (1991). The communication of humor in everyday life. *Southern Communication Journal*, 56, 205-218.
<https://doi.org/10.1080/10417949109372831>
- Buckels, E. E., Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2013). Behavioral confirmation of everyday sadism. *Psychological Science*, 24(11), 2201-2209.
<https://doi.org/10.1177/0956797613490749>
- Buckels, E. E. i Paulhus, D. L. (2014). *Comprehensive Assessment of Sadistic Tendencies (CAST)*. Unpublished instrument, University of British Columbia.
- Bukač, I. (2019). *Odnos mračne tetrade, zadovoljstva vezom i privrženosti partneru*. [Neobjavljen diplomski rad]. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Josip Juraj Strossmayer u Osijeku. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:945093>
- Burris, C. T., i Leitch, R. (2016). Your pain, my gain: The interpersonal context of sadism. U K. Aumer (Ur.), *The psychology of love and hate in intimate relationships* (str. 85–103). Springer International Publishing AG.
- Chan, Y. C., Chen, H. C. i Proyer, R. T. (2009). *Relationships between gelotophobia, gelotophilia, katagelasticism, humor styles, and Big-5 personality traits* [usmeno izlaganje]. Meeting of International Society for Humor Studies, California State University.

- Chabrol, H., Leeuwen, N. V., Rodgers, R. i Sejourne, N. (2009). Contributions of psychopathic, narcissistic, machiavellian, and sadistic personality traits to juvenile delinquency. *Personality and Individual Differences*, 47, 734–739. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.06.020>
- Chen, G. H. i Martin, R. A. (2007). A comparison of humor styles, coping humor and mental health between Chinese and Canadian university students. *Humor*, 20(3), 215-234. <https://doi.org/10.1515/HUMOR.2007.011>
- Christie, R., i Geis, F. (1970). *Studies in Machiavellianism*. Academic Press.
- Drislane, L. E., Patrick, C. J., Sourander, A., Sillanmäki, L., Aggen, S. H., Elonheimo, H. i Kendler, K. S. (2014). Distinct variants of extreme psychopathic individuals in society at large: Evidence from a population-based sample. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 5(2), 154-163. <https://doi.org/10.1037/per0000060>
- Fehr, B., Samsom, D., i Paulhus, D. L. (2013). The construct of Machiavellianism: Twenty years later. *Advances in Personality Assessment*, 9, 77-116. <https://doi.org/10.4324/9781315827483>
- Ferguson, M. A. i Ford, T. E. (2008). Disparagement humor: A theoretical and empirical review of psychoanalytic, superiority, and social identity theories. *Humor*, 21(3), 283–312. <https://doi.org/10.1515/HUMOR.2008.014>
- Fileš, T. I Pavlin-Bernardić, N. (2021). Stilovi humora sveučilišnih nastavnika kao prediktori evaluacije nastavnika i motivacijskih čimbenika u studenata. *Odgojno-obrazovne teme*, 4(1), 41-64. <https://hrcak.srce.hr/file/377327>
- Filipović, M. (2022). *Odnos osobina ličnosti mračne trijade i različitih stilova humora*. [Završni rad]. Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unizd%3A6873>
- Fix, R.L. i Fix, S.T. (2015). Trait psychopathy, emotional intelligence, and criminal thinking: Predicting illegal behavior among college students. *International Journal of Law and Psychiatry*, 42, 183-188. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2015.08.024>
- Foulkes, L. (2019). Sadism: Review of an elusive construct. *Personality and Individual Differences*, 151, 109-500. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.07.010>
- Friedman, L. i Wall, M. (2005). Graphical Views of Suppression and Multicollinearity in Multiple Linear Regression. *The American Statistician*, 59(2), 127–136. <https://doi.org/10.1198/000313005X41337>
- Furnham, A., Trickey, G., i Hyde, G. (2012). Bright aspects to dark side traits: Dark side traits associated with work success. *Personality and Individual Differences*, 52(8), 908-913. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.01.025>

- Galloway, G. (2010). Individual differences in personal humor styles: Identification of prominent patterns and their associates. *Personality and Individual Differences*, 48(5), 563-567. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.12.007>
- Greengross, G. i Miller, G. (2011). Humor ability reveals intelligence, predicts mating success, and is higher in males. *Intelligence*, 39(4), 188-192. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2011.03.006>
- Groch, A. (1974). Joking and appreciation of humor in nursery school children. *Child Development*, 45(4), 1098-1102. <https://doi.org/10.2307/1128101>
- Gruner, C. (1978). *Understanding laughter: The workings of wit and humor*. NelsonHall.
- Hare, R. D. i Neumann, C. S. (2008). Psychopathy as a clinical and empirical construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 217-246. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091452>
- Hasanbegović, L. (2023). *Ljepota je u očima izbirljivog promatrača - kako spol, vrsta veze, životne strategije, H faktor i mračna tetrađa djeluju na fenomen izbirljivosti*. [Neobjavljeni diplomski rad]. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffzg:8303>
- Hogan, R. i Hogan, J. (1997). *Hogan development survey manual*. HAS.
- Jiang, T., Li, H. i Hou, Y. (2019). Cultural differences in humor perception, usage, and implications. *Frontiers in Psychology*, 10, 123. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00123>
- Jovanović, G. (2011). Toward a social history of qualitative research. *History of the Human Sciences*, 24(2), 1-27. <https://doi.org/10.1177/0952695111399334>
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling (4th edition)*. Guilford Press.
- Kolesarić, V. (2006). *Analiza varijance u psihologijskim istraživanjima*. Filozofski fakultet u Osijeku.
- Lefcourt, H. M. (2001). *Humor: The psychology of living buoyantly*. Kluwer Academic
- Lobbestael, J. i Freund, V. L. (2021). Humor in dark personalities: An empirical study on the link between four humor styles and the distinct subfactors of psychopathy and narcissism. *Frontiers in Psychology*, 12, 450-458. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.548450>
- Lynch, O. H. (2006). Humorous communication: Finding a place for humor in communication research. *Communication Theory*, 12(4), 423-445. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2002.tb00277.x>
- Lučić, M. (2018). *Prediktori korištenja stilova humora i zadovoljstvo životom studenata* [Diplomski rad]. Odsjek za psihologiju Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu.

<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:224:021232>

- Martin, R. A. (2007). *The psychology of humor: An integrative approach*. Elsevier Academic Press.
- Martin, R. A. i Ford, T. (2018). *The Psychology of Humor: An Integrative Approach*. Elsevier Academic Press.
- Martin, R. A., Lastuk, J. M., Jeffery, J., Vernon, P. A. i Veselka, L. (2012). Relationships between the dark triad and humor styles: A replication and extension. *Personality and Individual Differences*, 52(2), 178-182.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.10.010>
- Martin, R. A. i Lefcourt, H. M. (1983). Sense of humor as a of the relation between stressors and moods. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(6), 1313-1324.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.45.6.1313>
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J. i Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48-75.
[https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/S0092-6566\(02\)00534-2](https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/S0092-6566(02)00534-2)
- Mathews, L. (2016). *Role of humor in emotion regulation: Differential effects of adaptive and maladaptive forms of humor* [Doktorska disertacija]. City University of New York. <https://academicworks.cuny.edu/>
- Mesmer-Magnus, J., Glew, D. J., i Viswesvaran, C. (2012). A meta-analysis of positive humor in the workplace. *Journal of Managerial Psychology*, 27(2), 155–190.
<https://doi.org/10.1108/02683941211199554>
- Međugorac, M. (2018). *Odnos mračne tetrade, manipulativnih taktika te afektivne empatije i kognitivne teorije uma*. [Neobjavljen diplomski rad]. Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:931069>
- Miller, J. D., Dir, A., Gentile, B., Wilson, L., Pryor, L. R. i Campbell, W. K. (2010). Searching for a vulnerable Dark Triad: Comparing factor 2 psychopathy, vulnerable narcissism, and borderline personality disorder. *Journal of Personality*, 78, 1529 –1564.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00660.x>
- Monro, D. H. (1988). Theories of humor. U: L. Behrens i L. J. Rosen (Ur.), *Writing and reading across the curriculum, 3rd edition*, (str. 349–355). Scott, Foresman and Company.
- Morf, C. C., i Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12(4), 177–196.
https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1
- Mustapić, L. (2023). *Odnos stilova humora s automatskim mislima, anksioznosti i depresivnosti*. [Nebjavljani diplomski rad] Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru.
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:716990>

- Neumann, C. S., Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2022). Examining the short dark tetrad (SD4) across models, correlates, and gender. *Assessment*, 29(4), 651–667. <https://doi.org/10.1177/1073191120986624>
- Noser, A. E., Zeigler-Hill, V. i Besser, A. (2014). Stress and affective experiences: The importance of dark personality features. *Journal of Research in Personality*, 53, 158–164. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jrp.2014.10.007>
- O'Meara, A., Davies, J. i Hammond, S. (2011). The psychometric properties and utility of the Short Sadistic Impulse Scale (SSIS). *Psychological Assessment*, 23(2), 523– 531. <https://doi.org/10.1037/a0022400>
- Paulhus, D. L. (2014). Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, 23(6), 421-426. <https://doi.org/10.1177/0963721414547737>
- Paulhus, D. L. i Dutton, D. G. (2016). Everyday sadism. U V. Zeigler-Hill i D. K. Marcus (Ur.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* (str. 109–120). American Psychological Association.
- Paulhus, D. L., Trapnell, P. D., Buckels. E. E. i Jones, D. N. (2021). Screening for Dark Personalities: The Short Dark Tetrad (SD4). *European Journal of Psychological Assessment*, 37(3), 1-15. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000602>
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556–563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A. i Veselka, L. (2011). Trait emotional intelligence and the dark triad traits of personality. *Twin Research and Human Genetics*, 14(1), 35-41. <http://dx.doi.org/10.1375/twin.14.1.35>
- Pfattheicher, S., i Schindler, S. (2015) Understanding the dark side of costly punishment: The impact of individual differences in everyday sadism and existential threat. *European Journal of Personality*, 29(4), 498–505. <https://doi.org/10.1002/per.2003>
- Pilch, I. i Górnik-Durose, M. E. (2016). Do we need “dark” traits to explain materialism? The incremental validity of the Dark Triad over the HEXACO domains in predicting materialistic orientation. *Personality and Individual Differences*, 102, 102-106. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.06.047>
- Polimeni, J. i Reiss, J. P. (2006). The first joke: Exploring the evolutionary origins of humor. *Evolutionary Psychology*, 4(1), 347-366. <https://doi.org/10.1177/147470490600400129>
- Provine, R. R. (2000). *Laughter: A scientific investigation*. Penguin.
- Raskin, R. N., i Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological Reports*, 45(2), 590-606. <https://doi.org/10.2466/pr0.1979.45.2.590>

- Raskin, R. i Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(5), 890–902. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.5.890>
- Rauthmann, J. F. i Will, T. (2011). Proposing a multidimensional Machiavellianism conceptualization. *Social Behavior and Personality*, 39, 391–404. <http://doi.org/10.2224/sbp.2011.39.3.391>
- Regan, P. C., i Berscheid, E. (1997). Gender differences in characteristics desired in a potential sexual and marriage partner. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 9(1), 25–37. https://doi.org/10.1300/J056v09n01_02
- Ruch, W. (2008). The psychology of humor. U: V. Raskin (Ur.), *A primer of humor research* (str. 17–100). Mouton de Gruyter.
- Salavera, C., Usán, P., & Jarie, L. (2020). Styles of humor and social skills in students. Gender differences. *Current Psychology*, 39, 571-580. <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9770-x>
- Seibert, L. A., Miller, J. D., Few, L. R., Zeichner, A. i Lynam, D. R. (2011). An examination of the structure of self-report psychopathy measures and their relations with general traits and externalizing behaviors. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 2(3), 193-208. <https://doi.org/10.1037/a0019232>
- Stelmack, R. M. i Stalikas, A. (1991). Galen and the humour theory of temperament. *Personality and Individual Differences*, 12(3), 255-263. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(91\)90111-N](https://doi.org/10.1016/0191-8869(91)90111-N)
- Straus, I. J. (2014). *Incongruity theory and the explanatory limits of reason* [Završni rad. The University of Vermont]. UVM ScholarWorks. <https://scholarworks.uvm.edu/hcoltheses/26>
- Stucke, T. S. i Sporer, S. L. (2002). When a grandiose self-image is threatened: Narcissism and self-concept clarity as predictors of negative emotions and aggression following ego-threat. *Journal of Personality*, 70(4), 509–532. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.05015>
- Svebak, S. (1974). A theory of sense of humor. *Scandinavian Journal of Psychology*, 15(2), 99–107. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.1974.tb00561.x>
- Terry, R. L. i Ertel, S. L. (1974). Exploration of individual differences in preferences for humor. *Psychological Reports*, 34(3), 1031-1037. <https://doi.org/10.2466/pr0.1974.34.3c.1031>
- Thorson, J. A. i Powell, F. C. (1993). Development and validation of a multidimensional sense of humor scale. *Journal of Clinical Psychology*, 49(1), 13-23. [https://doi.org/10.1002/10974679\(199301\)49:1%3C13::AIDJCLP2270490103%3E3.0.CO;2-S](https://doi.org/10.1002/10974679(199301)49:1%3C13::AIDJCLP2270490103%3E3.0.CO;2-S)

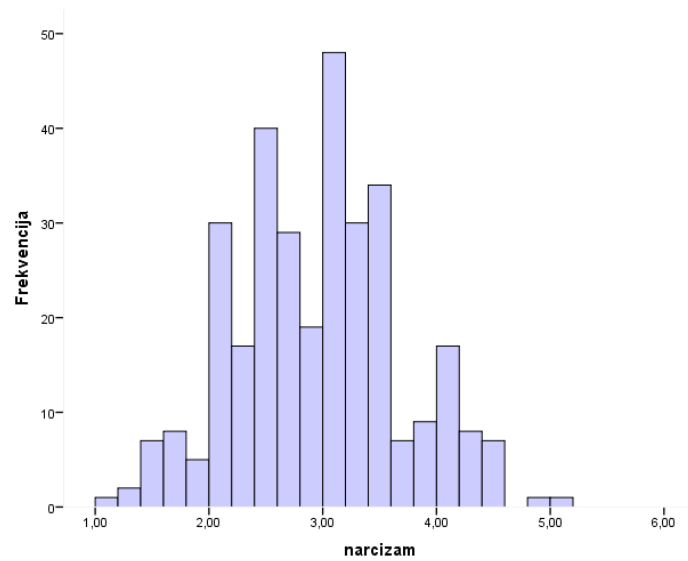
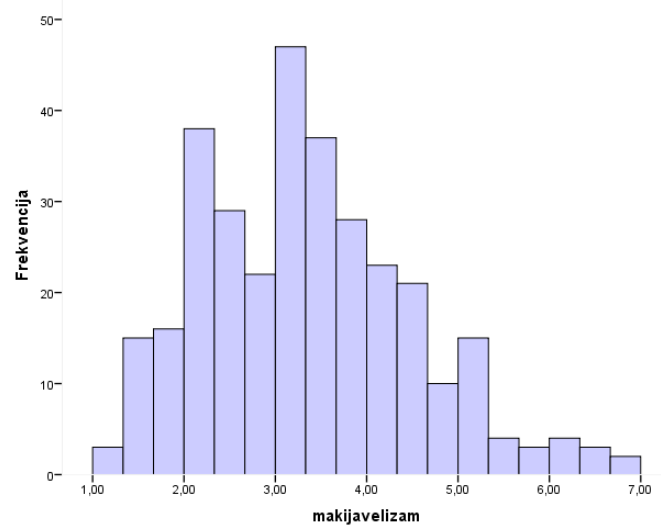

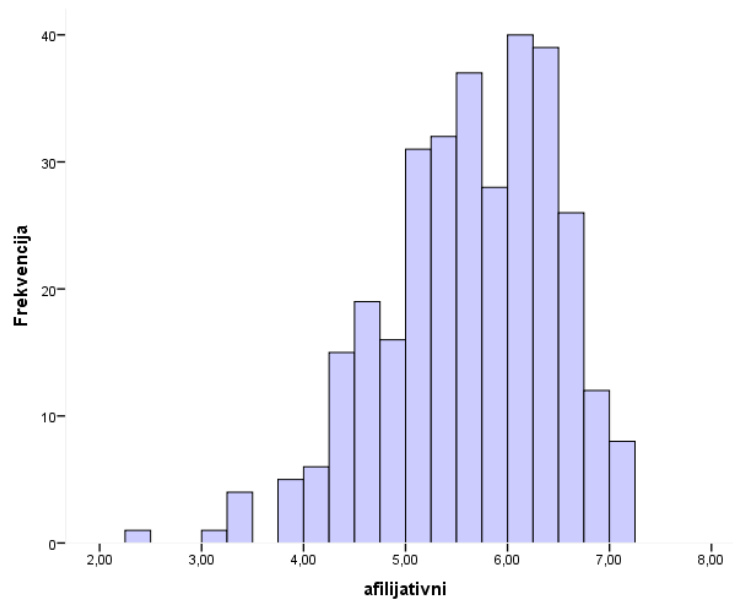
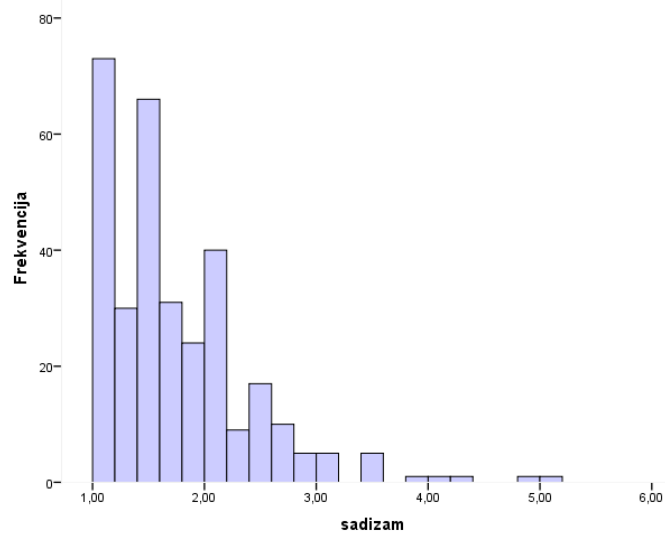
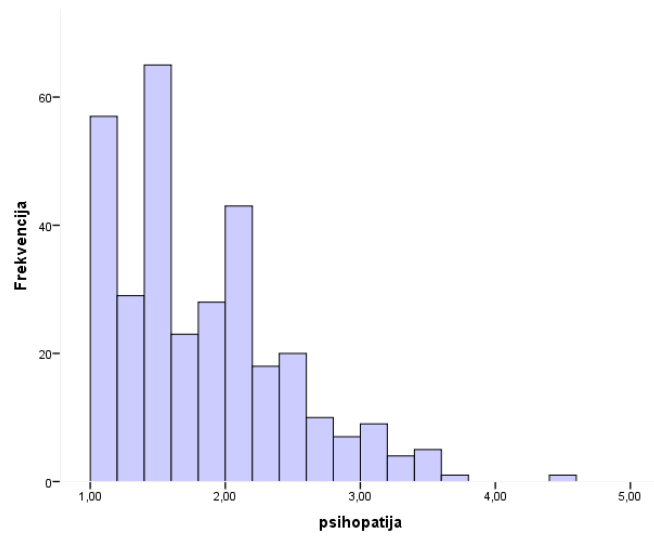
- Torres-Marin, J., Navarro-Carrillo, G. i Carretero-Dios, H. (2022). Differentiating the traits of the Dark Tetrad in their linkages with humor styles, dispositions toward ridicule and laughter, and comic styles. *Personality and Individual Differences*, 185, 34-78. <https://doi.org/10.1016/J.PAID.2021.111281>
- Tubin, S. (2011). *Struktura stilova humora, ličnost i zadovoljstvo životom*. [Neobjavljeni diplomski rad]. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Vernon, P. A., Villani, V. C., Schermer, J. A., Kirilovic, S., Martin, R. A., Petrides, K. V., Spector, T. D., & Cherkas, L. F. (2009). Genetic and environmental correlations between trait emotional intelligence and humor styles. *Journal of Individual Differences*, 30(3), 130–137. <https://doi.org/10.1027/1614-0001.30.3.130>
- Vernon, P. A., Villani, V. C., Vickers, L. C., i Harris, J. A. (2008). A behavioral genetic investigation of the Dark Triad and the Big 5. *Personality and Individual Differences*, 44, 445–452. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.09.007>
- Veselka, L., Schermer, J. A., Martin, R. A., i Vernon, P. A. (2010). Relations between humor styles and the Dark Triad traits of personality. *Personality and Individual Differences*, 48(6), 772-774. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.01.017>
- Watson, P. J., Hickman, S. E., & Morris, R. J. (1996). Self-reported narcissism and shame: Testing the defensive self-esteem and continuum hypotheses. *Personality and Individual Differences*, 21(2), 253–259. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(96\)00063-3](https://doi.org/10.1016/0191-8869(96)00063-3)
- Wills, T. A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological Bulletin*, 90(2), 245-271. <https://doi.org/10.1037/0033->
- Yee, J. W. i Lee, S. L. (2022). The Dark Triad Traits, Humor Styles, and Schadenfreude: Others' Misery as the Devil's Laughing Stocks. *Japanese Psychological Research*, 66(1), 90-97. <https://doi.org/10.1111/jpr.12403>
- Yue, X. D. (2011). The Chinese ambivalence to humor: Views from undergraduates in Hong Kong and China. *Humor*, 24(4), 463-480. <https://doi.org/10.1515/humr.2011.026>
- Zeigler-Hill, V., Myers, E. M. i Clark, C. B. (2010). Narcissism and self-esteem reactivity: The role of negative achievement events. *Journal of Research in Personality*, 44(2), 285–292. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2010.02.005>
- Zuckerman, M. i O'Loughlin, R. E. (2009). Narcissism and well-being: A longitudinal perspective. *European Journal of Social Psychology*, 39(6), 957– 972. <https://doi.org/10.1002/ejsp.594>
- Žigmundić, M. (2018). *Osobine ličnosti i rizična ponašanja na internetu*. [Neobjavljen diplomski rad]. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Josip Juraj Strossmayer u Osijeku.

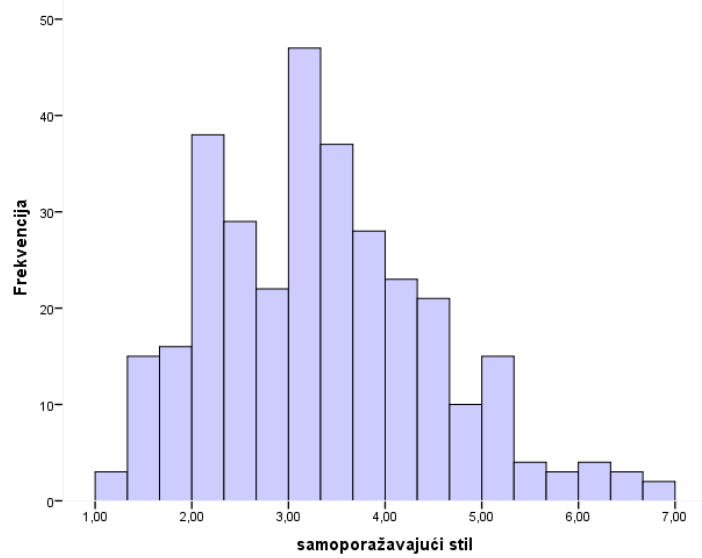
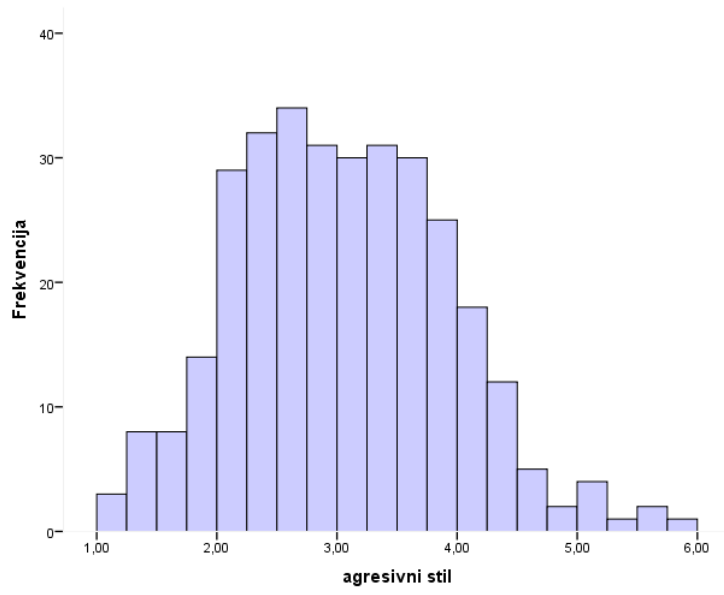
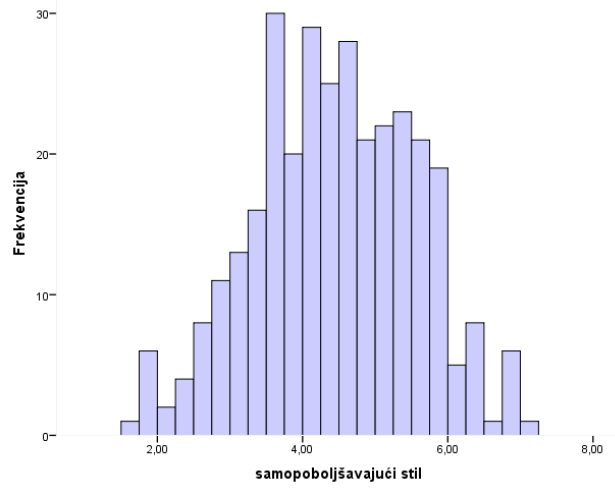
PRILOZI

Prilog A

Grafički prikazi distribucija varijabli korištenih u istraživanju ($N = 320$)

Prilog B

Tablica 1 Testiranje homogenosti varijanci Levenovim testom ($N = 320$)

	F	df1	df2	p
Afilijativni stil	0.0769	1	318	.782
Samopoboljšavajući stil	0.8553	1	318	.356
Agresivni stil	0.2331	1	318	.630
Samoporažavajući stil	2.0385	1	318	.154

Prilog C

Tablica 2

Rezultati *t*-testa između studentica iz RH i BiH u korištenju stiova humora ($N = 320$)

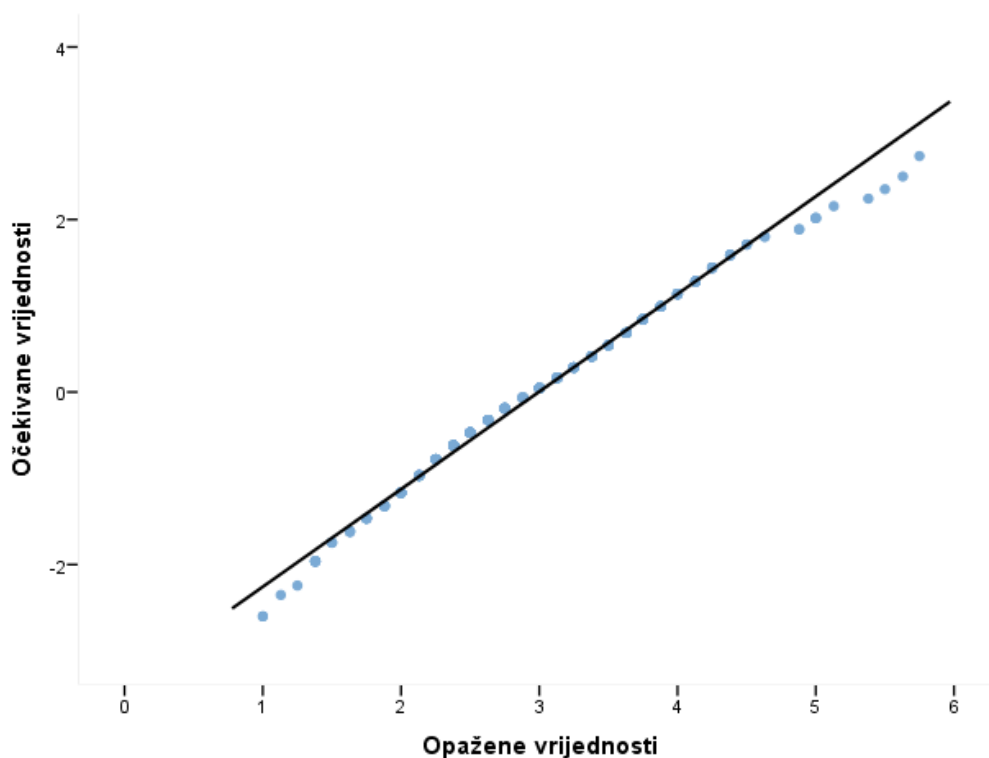
	Studentice iz RH ($N = 248$)		Studentice iz BiH ($N = 72$)		<i>t</i>	<i>Df</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Afilijativni stil humora	5.59	.847	5.48	.796	1.013	318	.312
Samopoboljšavajući stil humora	4.37	1.144	4.46	.975	-.626	318	.532
Agresivni stil humora	3.02	.894	2.90	.847	1.054	318	.293
Samoporažavajući stil humora	3.27	1.139	3.45	1.261	-1.146	318	.253

Legenda: *t* = vrijednost *t*-testa, *df* = stupnjevi slobode

Prilog D

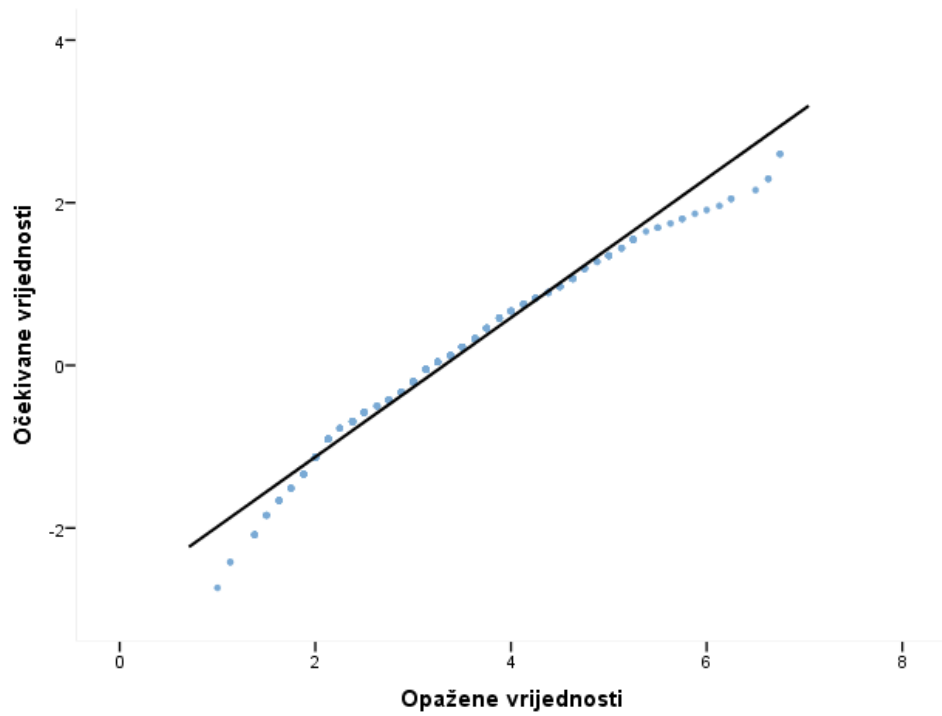
Slika 1

Grafički prikaz distribucije reziduala afilijativnog stila humora

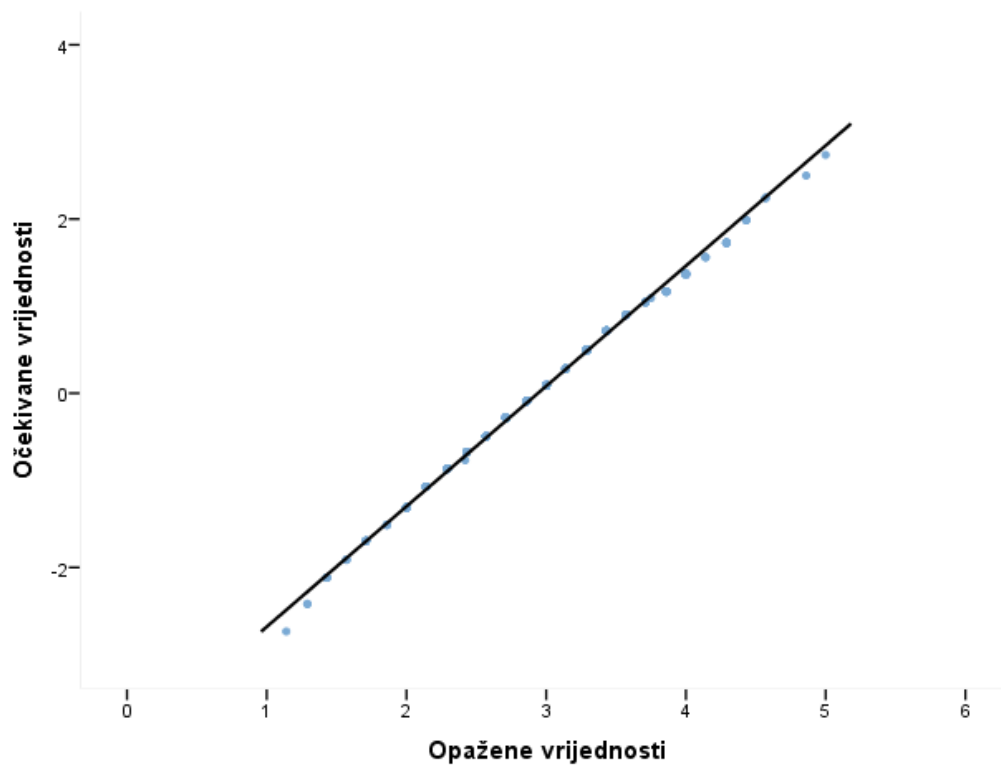

Slika 2

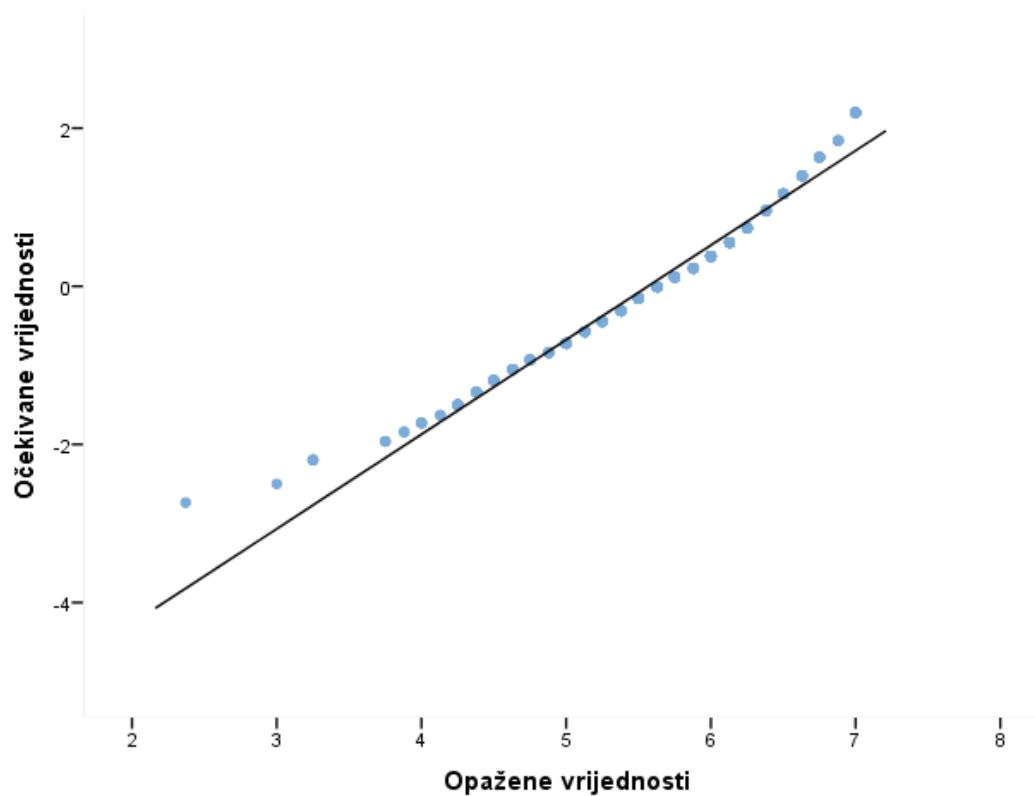
Grafički prikaz distribucije reziduala samopoboljšavajućeg stila humora

Slika 3
Grafički prikaz distribucije reziduala agresivnog stila humora

Slika 4
Grafički prikaz distribucije reziduala samoporažavajućeg stila humora

PRILOG E

Tablica 3

Faktor inflacije varijable

	VIF	Tolerance
Makijavelizam	1.30	0.769
Narcizam	1.31	0.762
Psihopatija	1.58	0.634
Sadizam	1.53	0.654